

50487

A HÉT

SZERKESZTI ÉS KIADJA

KISS JÓZSEF

23. szám.

XIII. évfolyam.

A HÉT

SAKÁCSKÖNYVE
MEGREDELHETŐ KIADÓHIVATALUNKBAN

ÁRA 5 KOR.

Szerkesztőség és kiadóhivatal

VIII. Rák. Szilárd utca 23.

SCHLAUCH LŐRINCZ

AMEUBLEMENTS
FONDÉE À PARIS EN 1853.

KÁRPITOS-ÉS DISZÍTÓ

STEINBACH GÁBOR

DECORATEUR

KÜLÖNLEGESSÉGEK FRANCZIA ÉS
ANGOL BÚTORSZÖVEKÉBEN UGYSZINTÉN
KIMZÉSEKÉBEN.

MINDEN A BERENDEZÉSI SZAKMÁBA VÁGÓ MUNKÁJÁTOK. ELVÁLLALTATNAK.

CSÁSZ ÉS KIR. SZABAD

ÉLÉSZÉGI VÁSÁRKENDISZER

Páris 1900.
Ezüst érem.

MEDAILLE
D'ARGENT.

BUDAPEST

PODMANICZKY-UTCZA 18

Gyár-utca sarok.

Telefon-szám
20-76.

Budapest fő- és székváros tanácsától izlésteljes tervezetel révén, a milleniumi kiállítási pavillonjában teljesített munkálataival kitüntetve.

*Tannaria szálloda
Budapest. Kerepesi-ut 7. szám.
A nemzeti színház mellett*

SCHLICK-FÉLE

VASÖNTÖDE és GÉPGYÁR

Részvénytársaság

BUDAPEST,

Gyár és irodák:

VI., Külső Váci-ut 29-37.

Építési vasmunkák, istállóberendezési cikkek, vas-hidak és tetőszerkezetek, vasöntvények, oszlopok, épület-bádogos munkák, fém-diszitmények, műemlékek, szobrok, gőzgépek és kazánok, utihengerek, teljes körszivattyú-telepek berendezése, zsilepek, átere-szek, felvonó-gépek, tartá-nyok, csövek, »Reform« viztisztító készülék.
(Popelka szabadalma.)

Hengerelt s szögecselt vasgerendák. Vas-
uti kocsik: teher- és személyszállításra.

MŰVIRÁG-, SÍRKOSZORU-
ÉS DISZTOLL-GYÁR.

SZEKULESZ R.

(Czégtulajdonos Szekulesz Arthur.)

Alapított 1860-ban.

BUDAPEST, IV., KÁROLY-UTCZA 4-5.

Kalapvirágok, virágkalapok csinos, izléses kiállításban. Exotikus növények, mű-, ugyszintén imprágnált (természetes) pálmák és másnemű fák. Finom disztárgyak, virágkosarak, makart, bronz s fényképpálványok. Menyasszonyi koszorúk s diszek divat szerint. Bálí készletek s jelmezek előírás és rajz szerint. Színházi, alkalmi s sirkoszorúk szalaggal, nyomással bármely kivitelben a leggyorsabban készítettnek. A szakmába vágó mindennemű áruk javítás, feligaz. végett elfogadtatnak. Eladás nagyban, kicsinyben.

MICHELSTÄDTER S. E. és H.

BUDAPEST

IV., VÁCI-UTCZA 3.

Legnagyobb czipő-raktár.

Czipők csak a legjobb anyagból, a legele-
gánsabb alakban, a legolcsóbb árban.

Egyedüli készítője a gomb-,
fűzés és czugnélküli

csatlos

czipőnek, mely egy érintéssel fel- és lehúzható. Vidéki ren-
delések pontosan eszközöl-
tetnek. Rendelésnél elég egy
jól illő ócska czipő küldése.

A HÉT

Előfizetési ára: egy évre 20 K., félre 10 K.

Szerk. és kiadóhiv. VIII., Röck Szilárd-utca 18.

A NŐI SZÉPSÉG elérésére, tökéletesítésére és fentartására a
legkíméletesebb és legbiztosabb a FÖLDES-féle

MARGIT CRÈME,

világhírű arczenőcs, mely pár nap alatt eltávolít szeplőt, máj-
foltot, pattanást és minden más bőrbajt. Kisimítja a ráncokat,
redőket, himlőhelyeket és az arcot fehérré, simává és üdév
várazsolja. — ÁRA: kis tégely 1 korona, nagy 2 kor. MARGIT
HÖLGYPOR 1 korona 20 fillér, MARGIT SZÁPPAN 70 fillér,
MARGIT FOGPÉP 1 korona, MARGIT ARCZVIZ 1 korona.

A közönség megtévesztését célzó utánzatoktól óvakodjunk!

Postán utánvétellel küldi a készítő: FÖLDES KELEMEN, gyógyszer. ARAD.

..... Kapható minden gyógyszerárban.

Főraktárak Budapesten: TÖRÖK J. gyógytára, Király-u. 12. és
Andrássy-ut 26 és Dr. EGGER »Nádor« gyógytára Váci-körút 17.

Karcsu

lesz és egészségét ezáltal csak megerősíti, ha PILULES APOLLO-t használ.
Ennek hatása a növényből nyert »Vesiculosine«-ben rejlik. Ezek, az orvosok
által jónak talált pilulák karcsuá teszik a termetet és nem hatnak kedvezőt-
lenül az egészségre, mint sok más készítmény. Nem hajtának, hanem közvetet-
lenül hatnak a táplálkozásra és a zsírsanyagsejtekre. A túlnagy elkövéredés
gyógyításán kívül a PILULES APOLLO-k szabályozzák a test funkcióit, meg-
ifjítják az arcvonásokat és a testnek visszaadják a rugékonyságot és az erőt.

Ez minden nő titka, ki karcsu és fiatal testalkatot akar. A PILULES APOLLO-k maguk mind-
két nem számára, még a legkényesebb természetűeknek is, kellemesek és nem árthatnak az egészségre.
A körülbelül két havi kezelést könnyen lehet követni és a tényleges eredmény állandóan megmarad. (Tör-
vény védi.) Üvegje utasítással 6 korona 45 fillér, bérmentesen, utánvétellel 6 korona 75 fillér. J. Ratié
gyógysz. 5. Pas. Werdeau, Páris IX. — Egyedüli raktár Magyarország és Ausztria részére: TÖRÖK J.
gyógyszerésznél Budapest, Király-utca 12.

Kériennek dobozokat az »UNION DES FABRICANTS« decsétivel.

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... kor. 20.—

Félévre ... > 10.—

Negyedévre ... > 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,

VIII., Róck Szilárd-utca 18. sz.

Hirdetések

felvétele ugyanott.

Kéziratok nem adatnak vissza.

— Budapest, július hó 13. —

Julius elsején kezdődött lapunknál az új félévi folyam. Tisztelettel kérjük olvasóinkat, hogy előfizetésüket még a nyári hűsítő előtt megújítani sziveskedjenek. Mint minden nyáron, az idén is a legfontosabban utánok küldjük a lapot a fürdőre és csak arra kérjük, hogy minden helyváltozást nekünk idejekorán jelezni méltóztassanak.

Előfizetési feltételek: Egész évre 20 kor. Félévre 10 kor. Negyedévre 5 kor. Mutatványszámok ingyen.

A HÉT kiadóhivatala,
VIII. ker. Róck Szilárd-utca 18. szám.

Krónika.

Atyuska kikérdez.

— jul. 10.

Tehetlenségében megható a világ leghatalmasabb ura, a csár. Mily szédületes erő jelenthet egy-egy emberi öntudat és akarat, ott látszik meg leginkább, ahol hiányzik. Napoleont kell elképzelni olyan erő föltétlen urának, olyan hatalom tetszése szerint való alkalmazójának, mint amilyen, jogai korlátatlanságánál fogva, az orosz csáré. Ha azt mondják, hogy e korlátatlanság csak fikció, hogy ez erő nem a csáré, hanem a mágnás és hivatalnok-kamarilláké, s e hatalom nem kezében van a csárnak, hanem őt tartja kezében: az nem a korlátatlanság ellen bizonyít, hanem a csár ellen. A módja s a lehetsége megvolna, csak akarni kellene, tudni kellene s akarni kellene tudni. De második Miklós csak tudni akar. Ó mily szomorú látvány!

Kiszivárog Pétervárról — ha ugyan igaz, ha ugyan egyáltalában lehet onnan igazat tudni, s a valóság nem úgy ér ide hozzánk, mint a távoli napokról, melyek rég kialudtak, mire a fényüket meglátjuk — kiszivárog, hogy a csár nem bizik többé környezetében, s ezentul szembe akarja kikérdezni az orosz népet, minden rendű és foglalkozású emberek személyében, mijők fáj tulajdonképpen. Micsoda energiás lépés — és micsoda élnetlenség ez energiában. Megint csak Napoleont kell elképzelni, Napoleont, amint sejteni *kezd*, hogy a környezete megcsalja, s odakinn, a palotán kívül, alighanem másforma a világ, mint amilyennek idebenn festik. Hát szabad Napoleonnak *sejtenie* valamit? S pláne *kezdődhetik* valahol ez a sejtelem? Napoleonnak *tudnia* kell mindent, a *kezd* kezdetétől fogva; mikor az a »környezet« a száját kinyitja, őneki

már tudnia kell, hogy az hazudni fog, s hazudsága hány fokkal hajlik majd el a valóságtól. S hogy a muzsiknak mi a baja! Hát tudja a muzsik, hogy mi az ő baja?! Napoleon tudná; Napoleon hagyná a muzsikot azt mondani, amit akar, s azt tenné, amit ő akar — s ez alkalmasint más volna, mint amit a muzsik akar, de jobb volna neki, mint amit akart. Hiszen világos: ha a népek tudnák, mi kell nekik és mire van szükségük, nem szorulnának fejedelmekre, még Napoleonokra sem, hogy megkapják; ahol pedig a nép nem tud segíteni magán, a csárnak sem adhat tanácsot, mint segítsen rajta. Tegyük föl, hogy a csárnak módjában lesz meghallgatni az orosz társadalom minden rétegeit, hogy mi a bajuk s mit akarnak. A muzsik azt fogja mondani: az a bajunk, atyuska, hogy a földek nem a mienk, valamint hogy fegyvert kell fogunk, holott irva vagyunk, hogy aki fegyvert emel, fegyver által pusztuljon el, s hogy kevés a vutki, valamint hogy betüvetésre erőltetik gyermekeinket, holott irva vagyunk, hogy boldogok a lelki szegények, mert övék a mennyek országa. A deák azt fogja mondani: felség, az alkoholizmus és a tudatlanság az oka mindennek; iskola és tiszta víz kell a népnek, továbbá alkotmány és kollektívizmus. A polgár azt fogja mondani: atyuska, a deákok az oka mindennek; azt mondják a népnek, hogy uzsorások vagyunk, s a szocziálizmus és az anarkia téveszméit oltják a lelkébe. A mágnás és a hivatalnok azt fogja mondani: sire, az a legfőbb baj, hogy felséged nagyatyja felszabadította a jobbágyokat, s hogy általában megbolygatódott a tekintély s az engedelmisség régi rendje, melyen Oroszország hatalma épült. Pobjedonoszczeff azt fogja mondani: vallást, mentül több vallást! Konstantin nagyherceg azt fogja mondani: tudományt, mentül több tudományt! Tolsztoj azt fogja mondani: nem kell akarni! Uchtomszkij herceg azt fogja mondani: akarni kell, az a fő! Kaput kell tártatni a nyugat előtt! mondja majd az egyik. Pfuj, korhadat nyugat! mondja majd a másik. Der Freiheit eine Gasse! esengenek a finnek s a lengyelek. Le kell *bismarck*olni a lengyeleket! felelik a panruszok. Légy magad az ur! biztatják majd egyfelől. Vonulj miniszterek mögé! intik óva mások.

Haj, s az orosz alkotmány! S az orosz parlament! Elképzelni, miket és kiket fog megválasztani a muzsik a szabad választásokon! Egészen bizonyos, hogy az új parlamentnek olyan többsége volna, mely mindenekelőtt a parlamentet törölné el, továbbá az alkotmányt, a miniszterek felelősségét s a jobbágyok fölszabadulását. Hiszen látnivaló: Németországban, ahol csak elég nagy, elég régi

és elég egységes a műveltség, hatalmas a polgárság s a nép átvédott szocializmussal: a teljesen szabad és általános választásból kikerült birodalmi gyűlésen többségben van a reakció, mely modern formákban s a polgári haladásnak tett engedményekkel alapszabán mégis a feudális hatalmakat szolgálja, a királyt, a papot, a katonát, az urat s a hivatalnokot. Szeretném én látni azt a muzsikot, aki nem titkos választáson, de a legbensőbb révedező gondolata titkában ellene merne szavazni a pópának vagy a generálisnak! Valahol e világon ember- és főképp parasztnyuzó reakció uralkodik: mindenütt a paraszt a legveszekedettebb erősítője és támogatója. Spanyolországban a klerikalizmust, a német birodalomban a konzervatizmust, Franciaországban a nacionálizmust és monarchizmust: mind a paraszt tartja. Azt a cárt, aki Oroszországot valóban föl akarná szabadítani, ketten repítenék levegőbe: az urak s a parasztok.

Oroszországban a népboldogításnak egy nagy megakasztója van, mint, egy kicsit, Magyarországon is: nincs polgársága, csak urai, hivatalnokai és parasztjai vannak. Ehhez a fő nehézséghez képest elenyésző a lengyel s a finn kérdés vagy az óriási köz, mely a középkori kozákok, az ó-kori mandzsut s a négy-kézen járó lappot a pétervári *intellectueltől* elválasztja. Az angol ugyanezen problémákat elég jól megoldja. De, bár a szocialistáknak bizonyára igazuk van a véres vádakkal, melyeket a mai bugris-világnak a képébe vágnak, de ők hangsúlyozzák, az ő becsületességükben, legnyomatékosabban, hogy polgári alapvetés nélkül mily levegőben lógó utópia volna az ő haladottabb törekvésük. Lehet, hogy teóriában elképzelhető egyéb fejlődés is, mint a polgári fokon át való, de mi, kik a gyakorlatban csak ilyet láttunk, tapasztalatból csakis ilyet ismerünk, érzéleteinkhez tapadó elménkel másmit elgondolni nem tudunk. Mind, ami vágyul, óhajtasul, esengett célul vagy követendő példaul áll a modern ember előtt, legyen bár japán, amerikai, magyar, német vagy orosz: valójában csupa a polgárság képére teremtet, szükségéhez simult, törekvéseiből kinőtt intézmény, melybe, bár fogcsikorgatva, bele kell *prokrustesődnie* királynak, papnak, urnak, katonának, hivatalnoknak és parasztnak, mert van egy hatalmas osztály, mely kényelmes nyújtózkodásban gyűjt benne erőt arra, hogy amit akar, kimunkálja. Oroszországnak nem az ő állapota a legfőbb baja, hanem hogy ezeknél haladottabbakat lát maga körül vagy magától nyugatra. A középkorban, annak polgári osztály nélkül lévő elején, melyhez a mai Oroszország állapota nagyon hasonlítanak, egyrészt körülbelül egyforma fokon álló volt az egész kultúrvilág, másrészt a közlekedés és a híradás, gőz és nyomtatás híján, sokkal lassabb és nehezkesebb volt, hogysem a távolélőknek az egymás állapotairól tudomásuk lett volna. Gondoljuk el, hogy a középkori angolnak tőszomszédságában lett volna olyan fejlettebb világ, mint ma az oroszoknak Európa és Amerika s oly könnyen és elkerülhetetlenül szerzett volna s kellett volna, még ha szemét behunyja és fülét bedugja, szinte a lélekzetvételével tudomást szereznie e jobb állapotokról: vajjon nem ugyanolyan lázongás emésztette volna a szigetországot, mint ma Oroszországot?

Ennyiben tulajdonképpen igaza van a katkovizmusnak, mely mindenáron el akarja zárni az oroszokat a korhadt nyugat szemléletétől. Azaz, hogy igaza volna, ha ez az elszigetelés lehetséges volna. Ám nem az, s ujkor és középkor, kelet és nyugat, ábránd és valóság összeütközése olyan problémákat vet föl Oroszországban, melyek másrészt megoldhatatlanok, kis részükben pedig legalább is egy Korvin Mátyást kívánnak a csári székbe.

Második Miklós nem ilyenfajta egyéniség; a korlátlan monarkának, mely sok helyütt az egyedül lehetséges és okos államforma, s melynek az örökletesség az egyetlen megtartója, viszont az volna a korollárium, hogy az elsőszülött princek mind csupa akarat-geniek legyenek. E feladatnak a Schenck professzora azonban nem születt meg, s a szegény jóakaratu csár boldogtalanul vergődik a *vouloir* s a *pouvoir* között. Az ember nem tudja, kit sajnáljon jobban: a nemzetet, mely rabságban nyög, vagy urát, ki beleöszül a rabtartásba.

Tar Lőrincz.

Éjszaka.

*Nem alszom most, álom nem kell nekem,
Bolyongni vágyom minden éjjelen!
Nyitott szemekkel, vígan, szabadon.
Ráérek majd aludni hajnalon,
Ha eszmél az élet s oszlik a csend —
Hadd legyek ébren míg alszik a föld!
Míg az éj sötét gyászpompája tart,
Vélem halotti leplebe takart
Ha alszom. Míg ha virrad körülöm
Tudom, hogy csak álom játszik velem.*

*Hogy élek hadd érezzem, hadd tudom,
Még akkor is, ha álmod álmodom!
Ha a hajnal fátyla int felém
Tudom, hogy ma még minden az enyém:
Utána lesz még napfényes napom,
Melylyel szembe tekintsek szabadon!
Lesz ismét mély, izzófényű delem,
Vörös rózsát szór rám a szerelem.
Lesz még vágyam, ábrándom és dalom;
Nem alszom éjjel — inkább hajnalon!*

*Beszédes, rózsáslángu hajnalon,
Mikor már kelhetnék, ha akarom.
A barna est így szól: aludni kell!
S ez a parancs az, ami nyűg nekem;
Nem hiszem, hogy máris este lett,
Hogy száz kérdésre nincsen felelet.
Az est mindig készületlen talál,
Mert minden éjszaka egy-egy halál!
Mely telkem húrján így rezdíti át
Egy tovasuhanó nap haltyudalát...*

M. Kornis Aranka.

Monna Vanna.

— Maeterlinck új darabja. —

Valami különös — talán éppen azért természetes, mert különös — átalakulás mutatkozik olykor az irodalmakban s az egyes írók irányzatában. A naturalizmus és verizmus mindinkább a szimbolika felé terelődött szinte önkéntelenül, s mintha ezzel új irányt talált volna, ismét ösvényt váltott: vissza-visszafordult a rég elhagyott romantika testetlenségébe s át-átcsapott a még testetlenebb miszticizmusba. A romantikus limonádé-gyárosok meg — az ellentét ingerénél fogva — naturalisták iparkodtak lenni, veristakul próbálkoztak. De a legfeltűnőbb átváltozást a legspeciálisabb írók egyike, Maurice Maeterlinck mutatja. Hírnevét a tisztán csak szimbolikus, misztikus művecskéik alapították meg, sajtóságon borongó, ködös atmoszférákkal, amely nyomasztóan és ellenállhatatlanul ülte meg a lelkeket; elmosódó, körvonalak nélkül való, amorph alakok, vagy inkább csak alakzatok, amelyeknek nem volt testök, csak mondanivalójuk, az is inkább csak rebegés, suttogás. Ezek a rejtelmes alkotások lassankint egyre drámaibb formában jelentkeztek, a halálos borongás alatt lassankint több-több élett kezdett lüktetni, Maeterlinck mind közelebb jutott a valóhoz, az élethez, a világossághoz, s egy derűs, nagy könyve, *A méhekről*, már a csillogó napsugárban szárnyaló költői fantáziának a természet-tudományi pontossággal való egyesülését tüntette fel.

A legnagyobb meglepetést új drámai műve, a *Monna Vanna* keltette, amely teljes, végleges szakítás a miszticizmusmal. Igazi, erős, hatalmas dráma, mely romantikus korban, a hanyatló tizenötödik század Itáliájában játszódik ugyan, de alakjai valóságos emberek, emberi érzésekkel, szenvedélyekkel, szükségletekkel, akik magukért beszélnek s nem valamely elvont gondolatnak testetlen szócsovei, és cselekesznek is. Párisban, Brüsszelben rendkívüli sikerrel adták elő a múlt hónapban ezt a darabot s a legközelebbi színházi saisonban bizonyára a mi közönségünk is meg fog vele ismerkedni.

Érdekességéből semmit sem fog elvonni, ha addig is bemutatjuk a külföldi drámairodalomnak ezt a kétségkívül legkiválóbb ezidei termékét.

*

A történet Pizában kezdődik. A flórenczi csapatok ostromolják a kiéheztetett várost. Az eleség is, a puska-por is elfogyott; egy roham, és Pizának meg kell magát adnia, kegyelemre. De az ostromlók nem sietnek, pedig kapitányuk a legvittezebb, legmerészebb harcos, az eddig győzhetetlen *Prinzivalle*. *Guido Colonna*, Piza parancsnoka, nem tudja mire vélni ezt a tétozást, s atyját, az agg *Marco Colonnát* követül küldi Prinzivallehoz, megtudni a szándékát.

Marco Colonna derűs, filozóf-lélek, aki az ellenséges táborban is Plátóról, Hesiodusról, Aristotelesről és Homérosról társalog Marsilius Ficinus-sal, a tudós mesterrel, aki nekünk Plátót fölfedezte, és együtt keresgéli vele össze az Arno partjának fövenyében Aphrodite csonka szobrának remek karjait, bájos ujjacskáit.

— Elfeledtem — mondja a fiának — hogy ti háboruztok, mikor ujjaszületik a tavasz; mikor a menny boldog, mint egy fölébredő király; mikor a tenger habzik mint egy fényvel megtöltött serleg, amelyet azur-istennő nyújt az azur isteneinek; mikor a föld olyan szép és úgy szereti az embereket!...

Ez a szelíd, poétikus lelkű filozóf olyan rettenetes üzenetet hoz az ellenség táborából, hogy alig meri el-

mondani. Prinzivalle kész arra, hogy megkímélje a várost, sőt kész elárulni Flórenczet, s eleséget, hadi szert küldeni a pizaiaknak. De ennek a fejében szörnyű dolgot követel, amelyet Marco csak reszketve, aggódva tud lassankint elmondani Guidonak, mert fél attól, hogy szeretett fiának olyan fájdalmat okozzon, amely már nem is emberi fájdalom.

De a város éhező ezreinek, férfainak, asszonyainak, gyermekeinek a jóvoltáért, életéért mégis szólnia kell. Elmondja, hogy látta a társzekereket, amelyek gabonával, veteménynyel, gyümölcsöcsével, borral megrakodva várják az indulást, egész juhnyájjal és gulyával együtt — hónapokig élélhet abból egy egész nép.

— És ez mind itt lesz még ma este a városban, ha cserébe elküldöd Prinzivalle-nak, egyetlen éjszakára, mert hajnal hasadtára visszküldi... de győzelem és megadás jeléül azt követeli, hogy egyedül jöjjön, egy száz köntösben, mezitelen...

GUIDO: Ki? Ki jöjjön?...

MARCO: Giovanna...

GUIDO: Kicsoda?... Az én feleségem?... Vanna?

MARCO: Az; a te Vannád... Kimondtam!

GUIDO: De miért az én Vannám, ha ilyen vágyai vannak?... Ezer asszony van...

MARCO: Mert ő a legszebb és Prinzivalle szereti...

GUIDO: Szereti?... Hol látta?... 'Sz nem ismeri...

MARCO: Látta, ismeri; de nem akarta megmondani: mióta és honnan...

GUIDO: De Vanna látta-e őt?... Hol találkozott vele?

MARCO: Sohasem látta; vagy legalább nem emlékszik rá...

GUIDO: Honnan tudod?

MARCO: Maga mondta.

GUIDO: Mikor?

MARCO: Az imént, mielőtt hozzád jöttem...

GUIDO: És megmondtad neki?...

MARCO: Meg, mindent.

GUIDO: Mindent?... Hogyan?... Az egész aljas alkut?... És volt bátorságod?...

MARCO: Volt.

GUIDO: És ő mit felelt?...

MARCO: Nem felelt. Sápadt lett és szó nélkül eltávolodott.

GUIDO: Ah, ezt jobban is szeretem!... Megtehettem volna azt, hogy fölpattan, a szemedbe köp, vagy a lábadhoz borul... De ezt jobban szeretem... Elsápadt, eltávolodott?... Ezt tették volna az angyalok... Ráismerek Vannára. Nem kellett szólnia semmit. És nem beszélünk többet mi sem... Visszatérünk a helyünkre, a bástyákra; és ha ott kell halni, hát legalább anélkül halunk meg, hogy vesztünket bemocskoltuk volna...

Ime a dráma, egész rettenetességében és tragikus szépségében, Marco higgadt megfontolásra inti fiát, de emez fölháborodva, szidalmakra fakad atyja ellen. Az öreg filozófus nyugodt lélekkel fogadja a szidalmakat, érti és becsüli a felindulást, de úgy vélekedik, hogy egy magányos ember legnagyobb fájdalma sem mérhető össze egy egész nép veszedelmével, pusztulásával. Guidonak föl kell áldoznia boldogságát és becsületét, hogy megmentse a várost, melynek ő az őrzője, a népet, mely az ő kezére van bízva.

Különben is, Guidó nem az egyedüli bíró ebben a dologban; ha ez a kötelesség, ez az áldozat neki visszatetsző: határozzon Vanna.

— Jó! — kiált föl Guido, szerelmében biztos büszkeséggel. — Előre is elfogadom a válaszát, vakon, makacsul, másíthatatlanul. Ha az ő válasza nem ugyanaz, mint az enyém, akkor mi csalódtunk mind a ketten, az első órától eddig az utolsó napig. Akkor a mi szerelmünk nem volt más, mint egy nagy hazugság, amely összeomlik; akkor mindaz, amit benne imádtam, csak itt volt meg, ebben a szegény, hiszékeny agyban, amely meg fog bomlani, és ebben a szerencsétlen szivben, amelynek csupán egy boldogsága volt s im csak fantomot szeretett!

Jó Vanna, és a következő pillanatban Guidó megsemmisülten, fájdalomtól és szégyentől megtörve, szavának kénytelen állni, mert —

VANNA (Marcohoz lépve, így szól): Atyám, elmegyek estére.

MARCO (homlokon csókolja): Leányom, tudtam...

GUIDO: Mit?... Mit mondtál neki?... Neki szólsz, vagy nekem?...

VANNA: Neked is, Guido... Engedelmeskedni fogok...

GUIDO: De kinek? Ez a kérdés! Még nem tudom...

VANNA: Elmegyek estére Prinzivalle táborába.

GUIDO: Hogy odaadd magadat neki, amint kívánta?

VANNA: Igen.

GUIDO: Hogy meghalj vele?... Hogy előbb megöld?... Erre nem is gondoltam... Ezt, legalább ezt mondd és megérték mindent...

VANNA: Nem ölöm meg; elfoglalnák a várost...

GUIDO: Hogyan?... Te!... Hát szereted? Szeretted... Mióta szereted?...

VANNA: Nem ismerem; sohasem láttam...

GUIDO: De tudod, hogy milyen?... Bizonyosan mondták neked... Elmondták, hogy...

VANNA: Valaki az imént azt mondta, hogy vén ember; többet nem tudok...

GUIDO: Nem vén ember!... Fiatal, szép... Sokkal fiatalabb, mint én...

És Guido jajong, kétségbeesik, dühöng, fenyegetőzik, megtörik, lemond...

— Nem fogsz visszajönni? — kérdi végül Vannától.

— De igen.

— Majd meglássuk... Oh, majd meglássuk... Ki hitte volna, hogy apám jobban ismeri őt, mint én?

Tántorogva dől egy márvány-oszlophoz és Vanna lassan távozik, vissza sem nézve, mialatt a kárpit összeborul.

*

A második felvonás Prinzivalle sátrában játszódik le, amely selyem- és aranykárpitokkal ékes, fegyverekkel, drága állatbőrökkel van tele; nagy nyitott ládákban ékszerek, csillogó kelmék. *Prinzivalle* a bizalmasával, *Vedioval* beszél s megtudjuk, hogy Prinzivallét a végső veszedelem fenyegeti. A flórenczi Tizek bizottsága megskallta a zsoldos vezér dicsőségét, fél, hogy a hatalmas ember urává talál lenni a köztársaságnak, s mivel gonosz fondorlatot sejtenek abban, hogy Pizát, bár könnyen tehetné, nem foglalja el, elhatározták, hogy elteszik láb alól. De előbb meghagyják neki, hogy Pizát foglalja el. *Trivulzio*, a főbiztos, a sátorba jó, hogy szemrehányást tegyen a tétovázó vezérnek; Prinzivalle, kit az alatomosság felháborít, nyíltan felmondja Flórencznek a hűséget s kijelenti, hogy megmenti Pizát. *Trivulzio* törrel rohan rá és meg is sebzi az arcát; de Prinzivalle legyűri, nagylelkűen életben hagyja, elzáratja, s magára maradva, elfelejt Flórenczet,

Pizát, mindent, s csak Vannát várja, Vannát, kit gyermek-kora óta szeret, imád.

Messziről lövés hallatszik, *Vedio* elsiet, megnézni, hogy mi történt.

(Prinzivalle egy pillanatig egyedül marad. *Vedio* visszajön, föl-emeli a bejárás kárpitját és halkán szól: »Uram...« Azután visszavonul, és Monna Vanna hosszú köpenybe burkolva, megjelenik és megáll a nyílásban. Prinzivalle megrezzen s elibe megy egy lépéssel.)

VANNA (elfojtott hangon): Eljöttem, amint kívántad...

PRINZIVALLE: Vért látok a kezeden. Meg vagy sebezve?...

VANNA: Vállamat érte egy golyó.

PRINZ.: Hol s mikor?... Szörnyűség...

VANNA: Mikor a táborhoz értem.

PRINZ.: De ki lőtt rád?

VANNA: Nem tudom. Az ember elfutott.

PRINZ.: Hagyd látnom a sebet.

VANNA (kissé szétnyitva fenn a köntösét): Itt van...

PRINZ.: A bal kebel fölött... Nem hatolt be... Csak a bőrt horzsolta... Fáj?...

VANNA: Nem.

PRINZ.: Akarod, hogy beköttessem a sebet?

VANNA: Nem.

(Csönd.)

PRINZ.: El vagy szánva...?

VANNA: El.

PRINZ.: Eszedbe juttassam a kikötést?...

VANNA: Szükségtelen; tudom.

PRINZ.: Nem sajnálod, hogy...?

VANNA: Sajnálat nélkül jöttem volna tán?...

PRINZ.: Férjed megnyugszik benne?...

VANNA: Meg.

PRINZ.: Elbocsátlak, szabadon... Még van idő — lemondasz?

VANNA: Nem.

PRINZ.: Miért teszed?...

VANNA: Mert éhen halnak ott, s mert holnap még gyorsabb halál vár rájuk.

PRINZ.: S nincs más okod?

VANNA: Mi más lehetne?...

PRINZ.: Értem, hogy mint erényes asszony...

VANNA: Ugy van.

PRINZ.: Ki férjét szereti...

VANNA: Ugy van.

PRINZ.: Lángolón?

VANNA: Ugy.

PRINZ.: Nincs más ruhád is e köntös alatt?

VANNA: Nincs.

(Vanna mozdulatot tesz, hogy köntösét levesse, Prinzivalle egy taglejtéssel megállítja.)

PRINZ.: Láttad e sátor előtt sorban állva a szekereket és barmokat?

VANNA: Igen.

PRINZ.: Kétszáz szekér van ott toscanai színbuzával tele. Másik kétszázon takarmány, gyümölcs és szienai bor; más harminczon van puska, mely Némethonból jött, és tizenöt kisebbnek ólom a terhe. Körültök hatszáz ökör Apuliából, s ezerkétszáz darab juh. Csak rendelésed várják, hogy Pizába vonuljanak. Kívánod látni indulásukat?

VANNA: Igen.

PRINZ.: Jöjj hát a sátor nyílásába. (Fölemeli a kárpitot; parancsot ad és int a kezével. Nagy, tompa zsbaj hallatszik. Fáklyák gyuladnak s imbolyognak, ostorok pattognak.)

A szekerek megmozdulnak, az állatok bognak, bégetnek, topognak. Vanna és Prinzi, a sátor nyílásában állva, pár pillanatig nézik a rengeteg csapat eltávolodását a fáklyák világánál, a csillagos éjszakában.) Te jóvoltodból Piza már ez éjjel nem éheznek többé. Győzhetetlen lesz, és holnap ujjong majd, megittasultan az örömtől és oly diadal dicsőségétől, amelyet már senki nem remélt... Elég ez neked?

VANNA: Elég.

PRINZ.: Zárjuk el hát a sátrat, és add a kezdet. Az est langyos még, de az éj hideg lesz. Fegyvertelen jövő, nincs nálad titkos mérge?

VANNA: Csak a sarum s e köntös öltözékem. Am végy le rólam mindent, ha kelepceztől félsz.

PRINZ.: Nem magamért félek, hanem miattad...

VANNA: Mindez kevesebb nekem, mint az ő életök.

PRINZ.: Jó, s igazad van... Jöjj, pihenj meg...

Harcos ágya ez, rideg, barátságtalan, keskeny, mint egy sirverem, hozzád kevéssé méltó. Pihenj meg itt e kos- és bölény-bőrökön, melyek nem tudják még, mily lágy és drágalátos az asszonytest... Tedd a fejed alá e puhább prémet itt... hiuzbőr, melyet egy afrikai fejdelem adott nekem egy győzelmi estén... (Vanna leül, szorosan beburkolózva köpenyébe.) Szemedbe tűz a lámpa fénye... Odább tegyem?

VANNA: Mindegy...

PRINZ. (az ágy lábánál térdre bocsátkozva s Vanna kezét megragadva): Giovanna!... (Vanna meglepetten egyenesedik föl s ránéz.) Oh Vanna! én Vannám!... Mert így szoktalak volt hívni én is... De most elgyöngülök, kiejtvén e nevet... Oly sokáig maradt szívembe zárva, hogy csak börtönét szétzúzva szállhat ki... Maga a szívem ő, s már nincs másik szívem... Minden szótagja: egész életem, s amint kimondom: éltem ömlik el. Oly ismerős volt ő nekem, oly sokszor mondtam el, hogy nem féltém már tőle, és évek multanak, hogy minden napnak minden órájában ismétlém, mint nagy szerelmi ígét, amelyet végre bátran ki kell mondani, ha csupán egyszer is, annak a színe előtt, kit hasztalan szólított... Azt hívem: ajkam megszokta már, s az áhitott percében oly szeliden, oly tisztelettel, oly mély és alázatos odaadással tudja majd hangoztatni, hogy ő, ki hallani fogja, megérti majd a bűt s szerelmet, mi benne van... De lám, ma nem árnyékot szől... S a név többé nem az, mi volt. Rá sem ismerem, amint ajkamról elszáll, zokogástól tompán, remegéstől szakgatottan... Nagyon is sokat foglaltam volt bele; s mindattól az érzéstől, mindattól az imádattól, mit beléje zártam, im megtörik erőm és elhal a szavam...

VANNA: Ki vagy?

PRINZ.: Nem ismeresz... nem jut eszedbe semmi?... Ah, a múlt idő mint mossa el a csodákat!... De e csodákat csak én magam láttam... S jobb is talán, hogy feledve legyenek... Nem lesz többé reményem: kevesebb lesz bánatom... Nem, nem vagyok én neked semmi... Szegény ember vagyok csupán, ki egy pillanatig az élte egyetlen célját szemléli... egy boldogtalan, ki nem kér semmit, ki nem is tudja már, hogy mit kell kérni, de aki el akarja neked mondani — ha ugyan lehet — hogy megtud, mielőtt elhagynád: mi voltál te és mi leszel mindvégig az ő életében...

VANNA: Hát ömersz?... Ki vagy?

PRINZ.: Sohasem láttad azt, aki most úgy néz reád, mint ahogy nézné az ember, tündérek honában, örömeinek és létének kuforrását... mint ahogy nem reméltem, hogy egykor nézni foglak?...

VANNA: Nem... legalább nem hiszem...

PRINZ.: Nem, te nem tudtad... és én — ah! — bizonyos voltam benne, hogy már nem tudod. — Nyolcz éves voltál és én tizenkettő, mikor először láttalak.

VANNA: Hol?

PRINZ.: Velenczében, egy nyári vasárnap. Atyám, az ősz aranyműves, gyöngysort hozott anyádnak. S míg ő a gyöngyöket csodálta, én a kertben barangolék... Ott találalak egy mirtus-cserjében, márvány-medence szélén... Picziny aranygyűrű esett a vízbe... s te sirtál ott a par-ton... Utána ugrottam. Kevés hiba, hogy bele nem fuladtam, de kihoztam a gyűrűt s az ujjadra huztam... Te megcsókoltál és boldog valál...

VANNA: Szőke fiucska volt, a neve Gianello... Te vagy Gianello?

PRINZ.: Én...

VANNA: Ki ismert volna rád?... De arcodat el is takarja e kötés... Csak a szemed látom...

PRINZ. (kissé szétnyitja a kötést): Megismersz most, hogy széthuzom?...

VANNA: Meg... Talán... Ugy tetszik... A mosolyod most is oly gyermekes... De meg vagy sebezve és vérzel te is...

PRINZ.: Oh én, hagyján... De te — méltatlanság!

VANNA: De a vér átszivárog az egészen... Hagyd megigazitnom e kötést... Lazán volt hagyva... (Megigazítja.) Sokszor gondoltam sebesülteket e harczban... Igen, igen, emlékezem... Magam előtt látom a kert gránát-, babér- és rózsafaival... Sok délutánon játsztunk ott, mikor forró volt a fövény és rátűzött a nap...

PRINZ.: Tizenkészer. Megolvastam... El tudnám mondani minden játékunkat s minden szavad'...

VANNA: Majd, egy nap vártalak, mert megszerettelek, olyan komoly voltál, és szelid, mint egy kis leány és úgy tekintél rám, mint ifju királynőre... Nem jöttél...

PRINZ.: Atyám elvitt... Afrikába ment... Eltévétünk ott a sivatagban... Majd foglya lettem arabnak, töröknék, spanyolnak, mit tudom kinek?... Mikor Velen-czét ujralláttam, anyád már meghalt volt, a kert elpusztult... Nyomod' vesztettem, majd újra megtaláltam, mert szépséged fénylő barázdát hagyott mindenütt...

VANNA: Nyomban megismertél, amint beléptem?...

PRINZ.: Ha tizezren jöttetek volna sátramba, mind egyformán öltözve, mind egyformán szépek, miként tizezer testvér, kiket összevételne édesanyjok is: fölkeltem volna, megfogtam vón' kezéd' s azt mondtam volna: »Ez az...« Különös, nemde, hogy egy imádott kép így élhet a szívünkben... Mert a tied *élt*, úgy élt itt benn, hogy napról-napra más lett, miként a való életben. S a mai kép felváltotta a tegnapit... Zsendült, serdült és egyre szebbé lett; s az évek fölékesíték mindazzal, amivel gyarapítják a fejlődő gyermeket... De mikor megláttalak, előbb úgy tetszett, mintha csalna a szemem... Emlémem oly szép volt és olyan hü! De nagyon lassu volt és nagyon félénk... Nem merte képed' felruházni mindazzal a tündökléssel, mely most hirtelen elkápráztatott... Ugy voltam, mint aki emlékszik egy virágra, melyet csak egyszer látott, futtában, egy kertben, félhomályban, s egyszerre százezret lát — verőfényben fürdő mezőn... Láttam e homlokot, haját s e két szemet, és megtaláltam az imádott arcznak lelkét is; de szépsége mind megcségyeníté azt, mit én magamban összeraktam oly véghetetlen sok nap s hónap óta és esztendő során, melyeknek fénye csak egy emlék volt, lassu járásu, mögötte maradv a valónak!

VANNA: Igen, te úgy szerettél engem, mint abban a korban szeretünk; de az idő s a távollét megszépíti a szerelmet...

PRINZ.: A férfiak gyakran mondják, hogy *egy* szerelmök van vagy volt csupán ez életben; és ez ritkán igaz... Vágyukat vagy közömbösségüket fölékesítik azoknak a csodás boldogtalanságával, akik valóban csak egyetlen szerelemre vannak-teremtve; és mikor *ezek* egyike, ugyanolyan szókkal élve, amelyek csak hangzatos hazugságok voltak a mások ajakán, elmondja azt a mélységes, fájdal-

mas igazságot, mely életét dulja: akkor a boldog szerelmesektől elkoptatott szavak már elveszték egész erejüket, egész komolyságukat; és a szeretett lény, aki hallgatja, öntudatlanul is leszállítja ezeket a szegény szentséges és gyakorta oly bús szavakat, arra a köznapi értékekre és tetszetős értelmökre, amelyben az emberek venni szokták...

VANNA: Ezt nem teszem. Fel tudom fogni ezt a szerelmet, melyet mindnyájan várunk az élet kezdetén, és amelyről lemondunk, mert az évek — bár én még csak keveset számolok — sok mindent kioltanak... De mikor te Velenczébe visszatértél s nyomomba igazítottak, mi történt?... Nem igyekeztlél találkozni azzal, akit ennyire szeretted?...

PRINZ.: Velenczében megtudtam, hogy anyád elszenyvedve halt meg s hogy te nőül mégy egy toscanai nemeshez, Piza leghatalmasabb és leggazdagabb emberéhez, aki imádott és boldog királynővé tesz téged... Én neked csak egy hontalan, hajléktalan kalandor bolygó nyomoruságát ajánlhattam volna fel... Ugy éreztem, hogy maga a végzet is megkövetelte szerelmemtől az áldozatot, mit meg is hoztam... Sokszor bolyongtam e város körül, belefogózva a falakba, belékapaszkodva a kapuk lánczába, hogy meg ne ejtsen a vágy, téged láthatni, és meg ne zavarjam azt a boldogságot és szerelmet, amelyet fölaltál... Bérbe adtam a kardomat, megvívтам két-három hadjáratot; nevem híressé lett a zsoldosok között... S vártam és vártam, bár nem remélve többé semmit, mig-nem Flórencz ide küldött Piza elé...

VANNA: Mily gyöngék és gyávák a férfiak, mikor szeretnek!... Nehogy tévedésbe essél: nem szeretlek, s nem tudnám megmondani, hogy szerettelek volna-e... De szivemben felzúdúl és felsír a szerelem igaz érzete, mikor látom, hogy egy embernek, aki úgy vélt engem szeretni, ahogy talán én is szerethettem volna, nem volt több bátorsága a szerelemmel szemben!...

PRINZ.: Volt nekem bátorságom!... Több kellett ahhoz, semmint hiszed, hogy visszatérhessek... De már késő volt.

VANNA: Nem volt késő, mikor Velenczét elhagytad. Sohasem késő, mikor feltaláljuk azt a szerelmet, amely egy egész életet tölt be... Az a szerelem nem mond le soha. Ha nem vár is többé semmit, még mindig remél... S ha nem remél is többé, még egyre buzog... Ha én úgy szerettem volna, mint te, képes lettem volna... Ah, nem lehet azt megmondani, hogy mire lettünk volna képesek... De azt tudom, hogy a véletlen nem ragadta volna el tőlem küzdelem nélkül a reményt!... Éjjel-nappal üldöztem volna... Azt mondtam volna a sorsnak: »Félre az utamból, én megyek előre!« Még a köveket is kényszeríttem volna, hogy pártomon legyenek, és annak, akit szereték, meg kellett volna ezt tudnia, és a tulajdon ajkáról kellett volna hallanom az ítéletet, nem is egyszer, hanem többször!

PRINZ. (Vanna kezét keresve): Nem szereted őt, Vanna?

VANNA: Kit?

PRINZ.: Guidot...

VANNA (kezét elhúzva): Kezemet ne keresd. Nem adom. Látom, hogy világosabban kell szólnom. Mikor Guido engem elvett, egyedül voltam, csaknem szegény. Magányos és szegény leány, kivált ha szép és nem tud hajolni az ügyes hazugságokra, csakhamar ezernyi rágalomnak az áldozata... Guido nem ügyelt erre; bizott bennem, és ezért megtetszett. Boldoggá tett, amennyire boldog lehet az, aki lemondott a kissé eszelős ábrándokról, amelyek nem a mi emberi életünk számára valók... És meg fogod látni te is — mert majdnem remélem — hogy boldog lehet az ember úgy is, ha nem tölti napjait olyan boldogságnak a várásában, amelyet még nem ismert senki... Szeretem most Guidót — nem olyan különös

módon, amint te vélsz szeretni, hanem bizonyára nyugodtabban, hivebben és biztosabban... Ezt a szerelmet a sors juttatta nekem; nem voltam vak, mikor elfogadtam; nem lesz más szerelmem; és ha valaki megszegi, az nem én leszek... Te tévedtl. Ha magyarázni igyekeztem a tévedésedet, nem térted, nem magunkért szoltam így; hanem annak a szerelemnek a nevében, amelyet a sziv az első hajnalodáskor megsejt, amely létezik is talán, de amely nem az enyém és nem is a tied, mert te nem tetted meg azt, amit ilyen szerelem megtett volna...

PRINZ.: Nagyon szigorúan ítéled meg, Vanna, mert nem tudod eléggé, hogy mit szenvedett, mit kellett végbe-vinnie, hogy valahára előidézzé ezt a boldog percet, amely minden más szerelmet kétségbeesztene... De ha semmit nem tett volna, semmit meg nem kísértett volna is, én jól tudom, hogy létezik, mert áldozata vagyok, mert itt hordozom, mert elveszi az életemet és kioltja bennem mindazt, ami az embereknek örömét, dicsőségét alkotja... Amióta erőt vett rajtam, nem tettem egy lépést, egy mozdulatot, amelynek más célja lett volna, mint közelébe jutni, ha csak egy pillanatra is, hogy megkérdezzem a sorsomat anélkül, hogy neked ártanék... Ah, higj nekem, Vanna, és hinne kell, mert hiszen bizvást lehet hinni azoknak, akik semmit sem remélnek, semmit sem kérnek... Im itt vagy most a sátram alatt, egészen a hatalmamban... Csak egy szót kell szólnom, a karomat kinyújtanom, és birtokomban van mindaz, amit közönséges szerelemnek birnia lehet... De mint én, te is jól tudod, hogy annak a szerelemnek, amelyről én beszélek, más kell; ezért kérem azt, hogy ne kételkedj benne tovább... Ezt a kezét, amelyet meg akartam fogni, mert azt véltem, hogy hinni fogsz nekem, nem fogom többé érinteni sem az ujjammal, sem az ajkammal; de, Vanna, ha most elválnék, hogy többé soha se lássuk egymást, higj legalább, hogy ez volt az a szerelem, amely téged annyira szeretett s csak a lehetetlen előtt állott meg.

VANNA: Éppen, mert valamit lehetetlennek talált, azért remélem még, hogy kételkedhet benne... Ne gondold, hogy örömmel tölt volna abban, ha rettenetes akadályokat győzött volna le, s hogy emberfölötti próbákért sovárgok... Beszélük, hogy Pizában egy asszony ledobta egyszer a keztyűjét az oroszánok vermébe, ott a campanile mögött, s kérte az imádóját, hogy menjen le érte. A férfinak nem volt más fegyvere, mint egy korbács. De azért leszállt a verembe, szétriasztotta az oroszánokat, fogta a keztyűt, térdre bocsátkozva adta vissza az asszonynak, szó nélkül távozott stöbbe nem tért vissza... Én úgy találok, hogy nagyon is szelid ember volt s ha már korbács volt a kezében, arra kellett volna használnia, hogy az igazi szerelem jogainak és kötelességeinek tisztább és élénkebb felfogására tanítsa meg azt a nőt, aki ily játékot tűzött egy isteni érzelm-mel... Nem kívánom hát, hogy te nekem ilyen bizonyítékokat adj; szívesen hiszek neked... De a te jóvoltodért és a magaméért is, kétkedni szeretnék... Az olyan kizárólagos szerelemben, mint a tied, van valami szent, aminek meg kell hatnia a leghidegebb és legerényesebb asszonyt is... Ezért vizsgálom én azt, amit tettél; és csaknem boldog lennék, ha semmit sem találnék benne, ami magán viseli bélyegét annak a halálos szenvedélynek, amely oly ritkán boldog... Szinte bizonyos is volnék felőle, hogy nem találok meg benne, ha utolsó tetted annak az elismerésére nem kényszerítene, hogy talán mégsem csalódom... az a tetted, amelylyel eszeveszetten örvénybe dobtad a multadat, jövődet, dicsőségedet, életedet, mindenedet, hogy engem egy órára idehozass ebbe a sátorba...

PRINZ.: Ez az utolsó tettem az egyetlen, amely semmit sem bizonyít...

VANNA: Hogyan?

PRINZ.: Megvallo nek, az igazat... Mikor idehozattalak, hogy Pizát éretted megments, azzal nem áldoztam föl semmit...

VANNA: Nem értem... Nem árultad el a hazádat?... Nem semmisített meg a multadat — vesztetted el a jövődet? nem ítélte magadat számkivetésre s tán halálra is...

PRINZ.: Nekem nincs hazám... Ha lett volna, bármily nagy is szerelmem, nem hiszem, hogy eladtam volna érte... De én csak zsoldos vagyok, hü, ha híven bánnak vele, és áruló, ha elárulnak érzi magát... Hamis váddal illettek a florenczi biztosok és meghallgatás nélkül elítélt egy kalmár-köztársaság — hiszen csak úgy tudod, mint én, hogy milyen nép ez. Tudtam, hogy el vagyok veszve: Amit most teszek, az nem hogy súlyosbitaná vesztemet, de talán meg is ment, ha ugyan valamely véletlen még megmenthet.

VANNA: Ugy hogy te érettem keveset áldoztál?

PRINZ.: Semmit. Ezt meg kellett neked mondanom... Nem szeretném hazugsággal megvásárolni egyetlen mosolyodat is...

VANNA: Jól van, Gianello; ez jobb is, mint a szerelem és legszebb bizonyítékai... Nem kell már keresned a kezemet, amely kitért a tied elől. Itt van...

PRINZ.: Ah, jobb szerettem volna, ha a szerelem hódítja meg!... De végre is!... Az enyém, Vanna, itt tartom a kezemben, nézem gyöngyház-színét, szívom eleven lehelét, megittasít pillanatra egy édes képzelet; tapintom üde melegét, megfogom, kinyitom, összecsumok, mintha meg akarna szólalni s felelni nekem a szerelmesek titkos, bűvös nyelvén; és elboritom csókjaimmal, anélkül hogy te visszahuzná... Hát nem haragszol rám ezért a kegyetlen megpróbáltatásért?...

VANNA: A te helyedben én is ezt tettem volna — talán jobban, talán rosszabbul...

PRINZ.: De mikor vállalkoztál, hogy eljössz a sátramba, tudtad-e, hogy én...?

VANNA: Nem tudta senki. Az ellenséges had vezérérről különös hírek keringtek... Némelyek ijesztő vén embernek mondtak, mások úgy irtak le, mint csodaszép ifjú herceget...

PRINZ.: De a Guido atyja, aki látott, nem mondott neked semmit?

VANNA: Nem.

PRINZ.: Nem kérdezted?...

VANNA: Nem.

PRINZ.: És mikor idejöttél, az éjszakában, hogy odavesd magad az ismeretlen martalócnak, a tested nem borzongott, a szíved nem remegett?

VANNA: Nem. El kellett jönni...

PRINZ.: És amikor megláttál, nem haboztál?...

VANNA: Nem emlékszel?... Hiszen előbb nem is láttalak — a kötés miatt...

PRINZ.: Igen, de azután, Vanna, mikor szétnyitottam?...

VANNA: Az más volt, akkor már tudtam... Hát neked, mikor a sátorba bejönni láttál, mi volt a szándékod?... Valóban ki akartad zsákmányolni, mindvégig, az én szörnyű inségemet?

PRINZ.: Oh nem tudtam én, mit szándékozom!... Elvesztettnék éreztem magamat, s el akartam vesztetni mindent... És gyűlöltelek a szerelmem miatt... Bizonyára megtettem volna, ha nem te vagy... De rajtad kívül bárki más gyűlöletes lett volna nekem... Az kellett volna, hogy te ne légy az, ami vagy... Összezavarodom, ha rá gondolok... Elég lett volna, hogy egy szavad más legyen, mint ami volt, hogy egy mozdulat ne legyen a te mozdulatod; elég lett volna egy semmiség, hogy lángra lobbantsa a gyűlöletet és felszabadítsa bennem a

szörnyeteget... De amint megláttalak, azt is láttam, hogy lehetetlen...

VANNA: Én is láttam, és már nem féltém tőled; mert megértettük egymást a nélkül, hogy szólnunk kellett volna... Különös, ha elgondolom... Azt hiszem, hogy mindazt megtettem volna, amit te tettél, ha úgy szeretnék, mint te... Ugy tetszik olykor, mintha a te helyedben volnék, mintha te hallgatnál engem és én mondanám mindazt, amit te nekem mondasz...

PRINZ.: És én is, Vanna, az első pillanattól fogva úgy éreztem, mintha az a fal, amely bennünket, ah, mindenektől elválaszt, átlátszóvá lenne, és éni belemeríteném a kezemet, belemeríteném a tekintetemet, mint valami kristály-hullámba, s amikor visszahuzom, csakugy patakzának róla a fény, a bizodalom, az őszinteség... És úgy tetszett, mintha megváltoztak volna az emberek is; mintha balúl ítéltem volna meg őket máig... De kivált mintha magam is megváltoztam volna, mintha hosszas börtönből szabadulnék ki végre, az ajtók kitérnének, virágok és lombok feszítenék szét a reteszeket, a messzeség: elhordana minden egyes követ és a reggel tiszta levegője tódulna be a lelkembe s fűroszteni szerelmemet...

VANNA: Én is átváltoztam... Csodáltam, hogy úgy tudok hozzád szólni, amint az első pillanattól kezdve szoltam... Én nagyon hallgatag vagyok... Sohasem beszéltem még így senkivel, hacsak Marcoval nem, a Guido atyjával... De még az is egészen más volt... Őt ezernyi képzelet foglalja le egészen, és csupán háromszor-négyszer beszélgettünk... A többieknek mindig valami vágy van a szemökben, amely nem engedi azt mondani nekik, hogy szeretjük őket, és tudni akarnók, hogy mi van a szívökben. A te szemedben is van vágy; de ez más; nem visszatartó és nem okoz félelmet... Mindjárt éreztem, hogy ismerlek, pedig nem emlékeztem rá, hogy valaha láttalak volna...

PRINZ.: Tudtál-e volna engem szeretni, ha balsorsom nem akkor hozott volna vissza, mikor már késő volt?

VANNA: Ha azt tudnám neked mondani, Gianello, hogy szerettelek volna, nem azt tenné-e ez, hogy máris szerettek? Pedig jól tudod, mint én is, hogy ez lehetetlen. De mi itt úgy beszélgettünk, mintha valami pusztaszigeten volnánk... Ha egyedül volnék a világon, rendjén is volna. De nagyon is feledjük, hogy mit szenved *másvalaki*, mialatt mi itt visszamosolygunk a multra... Mikor Pizából eljöttem, Guidonak a fájdalma, hangja elszorultsága, arcza sápadása... Nem várhatok tovább... Közelg a hajnal, és mielőbb tudni óhajtanám... De lépteket hallok... Valaki suhan a sátor mellett; és a véletlenben több a szív, mint mibennünk... Suttognak... Hallga'... Mi az?

(Suttogás, siető léptek hallatszanak a sátor körül; Vedio kívülről beszél.)

VEDIO: Uram!

PRINZ.: Ez a Vedio hangja... Jöjj be!... Mi az?...

VEDIO (a sátor benyílójában): Futottam... Menekülj, uram!... Még van idő... Messer Maladura, Flórencz második biztosa...

PRINZ.: Az Bibbienában volt...

VEDIO: Visszajött... Hatszáz embert hoz magával... Flórencziek... Láttam őket elvonulni... A táborban nagy a mozgás... Parancsokat hoz... Téged árulónak kiált ki... Keresi Trivulziót... Attól félek, hogy előbb megtalálja, semmint te el tudnál...

PRINZ.: Gyer, Vanna...

VANNA: Hova?...

PRINZ.: Vedio két biztos emberrel visszavezet Pizába...

VANNA: Hát te, hova még?

PRINZ.: Nem tudom; akárhova; elég nagy a világ, majd ad menedéket.

VEDIO: Oh uram, vigyázz... mindenfelől körülzárták a határt, és egész Toszkána tele van a kémeikkel...

VANNA: Jöjj Pizába.

PRINZ: Veled?...

VANNA: Velem.

PRINZ: Nem mehetek...

VANNA: Hacsak néhány napra is... Így megmenekülnél az első üldözés elől...

PRINZ: Mit tesz majd a férjed?...

VANNA: Épp olyan jól tudja, mint te, hogy mivel tartozik a vendégnek...

PRINZ: Hinni fog neked, ha azt mondod neki?...

VANNA: Igen. — Ha nem hinne... De az lehetetlen... Gyer...

PRINZ: Nem megyek.

VANNA: Miért? Mitől félsz?

PRINZ: Miattad félek...

VANNA: Nekem, akár egyedül megyek, akár velem jössz, egyenlő a veszedelmem. — Miattad kell félni. — Te megmentetted Pizát; méltó, hogy ő is megmentsen téged... Az én őrizetem alatt jössz oda; és én felelek érted...

PRINZ: Veled megyek...

VANNA: Szerelmednek ez a legjobb bizonyítéka... Gyer...

PRINZ: A sebed?...

VANNA: A tied sokkal komolyabb...

PRINZ: Ne gondold vele... Nem az első... De a tied... Ugy látszik, a vér... (Kinyújtja a kezét, hogy szétnyissa a köpenyt.)

VANNA (visszahárítja a mozdulatot és szorosabban burkolja nyakára a köpenyt): Ne... nem, Gianello... Már nem vagyunk ellenségek. Fázom...

PRINZ: Ah, elfeleddem, hogy szinte meztelen vagy kitéve az éjszakának, s én, barbár, akartam ezt így... De ime a nagy ládák, amelyekbe neked halmoztam fel a hadi zsákmányt... Aranyhimes ruhák... Brokát-köntösök...

VANNA (válogatás nélkül fátolszöveteket vesz ki, amelyekkel beburkolózik): Nem; ez egy-két fátol-darab elég lesz... Sietős, hogy megmentsselek... Jöjj, nyisd ki a sátrat.

(Prinzivalle, Vannától követve, a sátor bejárása felé megy és széttárja. Zűravaros hangok, melyekből éles, távoli harangszó hallatszik ki, törik meg egyszerre az éj csendjét; a sátor nyílásán át pedig távlatban a kivilágított Piza látható, örömtűekkel telehítve, s a még sötét égboltra nagy fénykört rajzolva.)

PRINZ: Vanna, Vanna!... Nézd!...

VANNA: Mi az, Gianello?... Oh, értem én is!... Az örömtűzek, amiket meggyújtottak, hogy a te nagylelkűséged ünnepeljék... Ott égnek a bástyákon, a sánczok lángban állnak, a campanile úgy lobog, mint ünneplő szövetnek!... Ragyognak a tornyok és vetekednek a csillagokkal!... Az utcásorok világító utakat rajzolnak az égre!... Fölismerem a vonalaikat, végigmehetek rajtuk az ég boltján, mint ma reggel a kövezeten!... Ott a Piazza és tűz-kupolája; meg a Campo-Santo, mely árnyékból való szigetet alkot... Szinte azt mondhatni, hogy az élet, amely elveszettnek hitte magát, most nagysietve tér vissza, kicsillan az ormókon, kicsordul a köveken, szétömlik a falakon, elárasztja a mezőket, elibünk özönlik és visszahív minket is... Halld, halld csak... Nem hallod a kiáltásokat, a riadó ujjongást, amely úgy harsog, mintha a tengér zúdult volna Pizára; és a harangokat, amelyek úgy zengenek, mint az esküvőm napján?... Oh, milyen boldog vagyok, kétszeresen boldog, e boldogság láttára, amelyet annak köszönhetek, aki engem legjobban szeretett!... Gyer, én Gianellóm... (Homlokra csókolja.) Ez az egyetlen csók, amit neked adhatok...

PRINZ: Oh, Giovannám!... Több ez a legédesebbnél is, amit a szerelem várhatott!... De mi bajod?...

Ingadozol, térded megcsuklik... Gyer, támaszkodj' reám; fond karodat a nyakamra...

VANNA: Semmi... Megyek már... Megszédültem... Nagyon is sokat követeltem az asszonyi erőtől... Támogass; vigyél, hogy semmi ne késleltesse első boldog lépéseimet... Oh mily szép az éjszaka a hasadó hajnalban!... Siessünk; ideje... Értünk oda, mielőtt az öröm kialszik...

(Ölelkezve mennek ki, mialatt a kárpit összefut.)

*

A harmadik felvonásban Guido Colonna palotájának a disztermében vagyunk. Ott várják Vanna visszatérését, hajnalban. Guidonak gyötrelmes éjszakája volt. Vanna jó; sugárzó arczzal, büszkén vonul be a megmentett nép ujjongása közepett. De ki az, aki vele jó? Guidót, mikor megmondja neki, hogy az Prinzivalle, öröm és csodálat fogja el. Vanna fenségesebben boszulja meg magát, mint Judith Holofernesen. Bizonyára csak azért hozta őt Pizába, hogy megöltesse, hogy itt a nép előtt lakoltassa meg galád büntetéért, hadd lássák mindenek, mint mossa le Vanna a gyalázatát a gonosztevő vérével. Guido ismét »ráismer« az ő Vannájára, a büszke és becsületes Vannára, és meghívja az egész népet, hogy legyen tanuja Prinzivalle kivégzésének.

A megrémült, megsemmisült Vanna hiába akarja felvilágosítani. Hasztalan kiáltja oda neki lelkének egész erejével a hihetetlen valót:

— Hallgass meg, Guido!... Sohasem hazudtam; de amit ma mondok, az a mélységes igazság, az, amelyet csak egyszer mond az ember s amely élet vagy halál... Hallgass meg, Guido, és ugyan nézz meg, ha még nem láttál e pillanatig, az első és egyetlen pillanat ez, amelyben engem úgy szerethetsz, amint én kíváncsom... Az életünk nevében szólok most hozzád, mindannak a nevében, ami vagyok, és mindannak a nevében, ami te vagy — nekem... Légy képes elhinni azt, ami el nem hihető... Ez az ember engem nem vett birtokába... Hatalmában volt minden, hiszen odaadtak neki... Ő hozzám sem nyult, és én úgy jövök ki a sátrából, mintha a testvérbátyám házából jönnék ki.

GUIDO: Miért?

VANNA: Mert szeret...

Ez a fenséges szó nem készíti Guidot arra, hogy elhigye azt, »ami el nem hihető«. Hiszen ha Prinzivallenek csak az kellett, hogy Vanna homlokra csókolja, ezért nem kellett volna Pizát kiéheznie... Csak el kellett volna jönnie, szabadító istenként...

Guido nem hisz Vannának és felszólítja az egész népet, azokat, akiket az asszony önfeláldozása megmentett, hogy álljon elő, aki hisz neki, és czáfolja le a józan emberi észet.

A sokaság néma, mozdulatlan marad... Csak Marco, a filozóf, aki még tudja érteni fia felháborodását és fájalmát és meg tudja érteni Prinzivalle szerelmét és — a Vannáét is, csak Marco áll elő és szól:

— Én hiszek neki!

Guido most azt gondolja, hogy Vannát csak a szégyen készíti a tagadásra. De hisz ugyanis tudja a szennyest valót mindenki. Győzze le a szemérmét...

Vanna ismétli:

— Nem a szemérem... Az igazság... Ez az ember nem birt engem...

Guido most már azt hiszi, hogy érti Vannát, hogy mindent tud... Vanna egy éjszaka alatt megszerette azt az embert és meg akarja menteni, azért tagad... Mielőtt

határozna, még egyszer megkérdezi Vannát. Tudja, hogy szeretik egymást, és szent esküt tesz az egész nép előtt, hogy szabadon bocsátja őket, bántatlanul: menjenek, ahova akarnak, vigyenek el, amit jónak látnak, csak Vanna mondja meg az igazat, az egyetlen, lehetséges igazat.

— Megértetted, Vanna? Birt-e téged ez az ember? Igen, vagy nem, felelj. Csak ennyit akarok... Nem próbára tevés ez, nem kelepce. Megesküdtem. — Tanuim valamennyien...

VANNA: Igazat mondtam... Nem nyult hozzám...

GUIDO: Jó. Ezzel kimondtad az ítéletét... Fogjátok meg ezt az embert, kötözzétek meg, vigyétek le a legmélyebb tömlőczbő, mely e terem alatt van. — Veletek megyek. (Vannához.) Nem fogod őt többé látni, és én majd elmondok neked a végső igazságot, amelyet utolsó szavai mihamarabb le fognak leplezni...

VANNA (az örök közé rohan, akik Prinzivallet megragadják): Nem! nem! Hazudtam! Hazudtam! Ő birt engem! Birt!... Az övé voltam!... Birt!... (Eltávolítja az öröket.) Félre innen, emberek! Ne vegyétek el a részem!... Az enyém ő!... Azt akarom, hogy csak az én kezem... Birtokába vett, hitványul, gazul! birtokába vett!...

PRINZ. (tul akarja kiáltani): Hazudik! Hazudik! Azért hazudik, hogy engem megmentsen, de semmi kínzás sem fog...

VANNA: Hallgass!... (A néphez fordul): Fél!... (Prinzivallehoz lép, mintha össze akarná kötözni a kezét.) Adjátok hát a köteleket, lánczokat, bilincseket!... Most már, hogy gyűlöletem utat talált magának, én kötözöm meg, én szolgáltatom ki! (Halk hangon Prinzivallehoz, mialatt a kezét összekötözi): Hallgass! — Ő megment bennünket! Ne szőlj, ő egygyé tesz veled!... A tied vagyok, szeretlek!... Hagyd, hogy meglánczoljalak... Ki foglak szabadítani!... Én leszek az őrződ!... Elmenekülünk innen... (Kiáltó hangon, mintha el akarná némitani Prinzivallet): Hallgass!... (A néphez:) Rimánkodik, suttozva!... (Lehuzza Prinzivalle arcáról a kötést.) Nézzétek ezt az arcot!... Most is rajta még e borzalmas éjnek a nyoma!... (Kinyitja köntösét s mutatja véres vállát.) Én is viselem a bélyegét e szörnyű szerelmi éjszakának!... Nézzétek, ez ő!... Undok és silány!... (Látva, hogy az örök el akarják hurcolni Prinzivallet): Nem, nem, hagyjátok őt nekem!... Az én részem ő! Az én zsákmányom! Magamnak akarom!... Vigyázzatok rá! Fogjátok!... Hiszen látjátok, hogy szökni akar!...

GUIDO: Miért jött ő ide?... Miért hazudtál?

VANNA (habozva és szavait keresve): Azért hazudtam, mert... Nem tudom... Nem akartam megmondani... Lásd, most már... Igen, igen, meg fogsz érteni... Az ember nem tudja, hogy mit cselekszik... Nem látja előre... Mikor odamentem, nem, nem gondoltam erre... De a dolgok úgy történnek... Igen, igen, tudj meg mindent... A fátyol már szét van tépve! Szánom a fájdalmadat, de te akartad így... Ah, úgy féltam tőled... Féltam a szerelemtől és kétségbeesésétől... Most pedig, hiszen te akarod... Ám jó. Elmondom. (Nyugodtabb és biztosabb hangon.) Nem, nem az volt a gondolatom, amit te mondtál. Nem hoztam én őt ide a hóhérok közé, hogy együtt bosszuljuk meg magunkat... Az én eszmém nem volt ilyen szép, de több volt benne a szerelem... Kegyetlen halálba akartam őt vinni; de azt is akartam, hogy e nemtelen éjszaka nemtelen emléke ne nyomaszson téged holtunk napjáig... Egyedül bosszultam volna meg magamat, titokban; lassu halállal öltem volna meg, érted? apránként, amíg vére, csöppenként elhullva, le nem mosta volna büntetését... Te sohasem tudtad volna meg a

szörnyű valót; és a szörnyű emlék nem furakodott volna, édes csókjaink közé... Megvallom, attól féltam, hogy ezek után nem tudsz engem többé szeretni... Eszelős voltam, tudom; nagyon is sokat kívántam... A lehetetlent akartam... De tudj meg mindent... (A sokasághoz:) Ha már ennyit tudtok és nem lehet többé kimélni a szerelmünket, hát értsétek is meg... El kell mondanom mindent — legyetek a bírám... Ime, ezt tettem: ez az ember birtokába vett engem; aljasul, gazul, amint már mondtam... Meg akartam ölni, dulakodtunk... De ő lefegyverzett... Ekkor én mélyebb bosszút gondoltam ki, és mosolyogva néztem rá... Ő hitt a mosolyomnak... Ah, a férfiak bolondok!... Jól teszi, aki megcsalja őket... Imádják a hazugságot!... Ha az életet mutatjuk nekik, azt hiszik: a halál! Ha a halált nyújtjuk nekik, úgy fogadják, mint az életet!... Ő azt hitte, hogy engem birt le, pedig én ejtettem meg őt!... Most már a sirjában van, és én lezárom!... Ugy kellett őt ideédesgetni csókokkal, mint kezes bárányt... Most a kezemben van s az többé ki nem ereszti!... Oh, szép Prinzivalleom! Ugy fogunk csókolózni, amint még sohasem csókolóztak!

GUIDO (közeledve): Vanna!...

VANNA: Nézd meg közről!... Csupa remény volt!... Tüstént hitt a szavamnak, mikor azt mondtam neki: »Prinzivalle, szeretlek!...« Ah, eljött volna utánam a poklok fenekére is!... Így csókoltam... (Forrón csókolja Prinzivallet.) Gianello, szeretlek!... Add vissza hát a csókjaimat!... Ezek a számottevők!... (Guidóhoz fordul.) Még most is visszacsókol!... Oh, a kacaj édes testvére az ilyen borzalomnak!... Most már az én emberem ő!... Uram! enyém ő isten és emberek előtt!... Akarom; az lesz!... Ez az éjszakám bére, fényes bér!... (Tántorog s megfogózik egy oszlopban.) Vigyázzatok, elesem!... Alig birom el az örömet!... (Lihegő hangon.) Atyám, a te kezre adom őt, míg az erőmet... Vigyék el, mielőtt... Találjanak neki tömlőczöt, olyan mély tömlőczöt, hogy senki hozzá ne... És a kulcsa nálam legyen!... Nálam lesz a kulcsa!... Adják ide tüstént!... Senki hozzá ne nyuljon!... Az én osztályrészem ő, s érintetlenül akarom megtartani!... Guido, ő az enyém! (Egy lépést tesz Marco felé.) Atyám, ő az enyém s te felelsz érte!... (Merően néz Marcóra.) Atyám, érted?... Te vagy az őre, bántalomnak árnyéka se érje az arcát, hogy úgy kapjam vissza, amint neked átadom. (Prinzivallet elviszik.) Isten veled, én Prinzivalleom... Oh, látjuk mi még egymást!... (Mialatt Guido a katonák közt áll, akik durván elhurcolják Prinzivallet, Vanna elsikoltja magát, tántorog és karjába dől Marconak, aki odasietett, hogy felfogja.)

MARCO (sebesen, halkán, mialatt fölibe hajol Vannának, kit a karjában tart): Megértettelek, Vanna... Megértettem a hazugságodat... Te elkövetted a lehetetlent... Helyes, és nagyon helytelen — mint minden, amit teszünk... És az életnek igaza van... Térj magadhoz, Vanna. Hazudni kell tovább is, mert nem hisznek nekünk... (Szólítja Guidót.) Guido, téged szólít... Guido, már ébredsz...

GUIDO (odasiet és karjaiba fogja Vannát): Vannám!... Mosolyog... Vannám, szólj hozzám... Nem kétkedtem én benned soha... Most már vége, és mindent feledtetni fog az édes bosszu... Gonosz álom volt az egész...

VANNA (szemét felnyitva, gyöngye hangon): Hol van?... Igen, tudom... De adjátok ide a kulcsot... A börtöne kulcsát... Másnak ne legyen szabad...

GUIDO: Mindjárt jönnek az örök s átadják a kulcsot...

VANNA: A tulajdon kezemben legyen, hogy bizonyos legyek benne... Nehogy más valaki... Gonosz álom volt... Most kezdődik a szép... kezdődik a szép...

— Vége. —

Fái Béla.

Krónika II.

A maharadzsák.

— *júl. 11.*

I.

Elül jött a *szindia*, a gwaliori maharadzsza, aki három millió léleknek parancsol. Turbánját egészen elborították a briliánsok; karján széles, briliáns karkötőt s hátán pajzsot viselt, amely ragyogott a sok drágakőtől.

Hamilton elé érve, a szindia zsebére ütött és így szólt:

— A lajbim zsebéből el tudnám látni London összes szegényeit.

Hamilton szalutált.

A szindia után a dzsépuri maharadzsza következett. Testét aranszövet fedte; ékkövektől tarka turbánja értékre fölért több, kisebb birodalommal.

Hamilton elé érve a dzsépuri maharadzsza így szólt:

— Száznegyven ősom van. A száznegyvenediknek maga a napisten volt az apja.

Hamilton szalutált.

A dzsépuri maharadzsza után az idari maharadzsza vonult be. Tetőtől talpig selyemben volt, s ha diónyi ékköveit nem tekintjük, kövér és idős bibornoknak néztük volna őt.

De Hamilton elé érve az idari maharadzsza így szólt:

— Én vagyok a radzsputánai oroszlán. Keresztnevem Sándor, másként: Sir Pertab Singh avagy Robin pajtás. Az indiai határon és Kinában nem minden dicsőség nélkül csatáztam a brit birodalomért.

Hamilton ismét szalutált.

És jöttek sorra, az indiai Akhilles nyomában, a többi maharadzsák. Agamemnonjuk: a kucs-bihari maharadzsza, a fejedelmek fejedelme; akinek családja negyven ezer év óta uralkodik Kucs-Biharban, továbbá két Ajax: a kolhapuri és bikaniri fiatal maharadzsák, akik Londonban nevelkedvén, teljesen elangolosódtak.

A kucs-bihari maharadzsza bemutatkozván, így szólt:

— Remélem, kikerekítjük százezer esztendőre.

Az elangolosodott fiatal maharadzsák csak annyit mondtak:

— Szervusz.

Hamilton fáradhatatlanul szalutált.

Megjelent végül maga Ras Makonnen is, oroszlán-sörényből készült, rettentő fejékben. Nyomában tolmács lépkedett, aki izzadva czepelte a nagy Ras aranypajzsát és hatalmas, görbe kardját.

És Ras Makonnen így szólt:

— A maharadzsák maharadzsája én vagyok. Én még az illemhelyre se megyek magam; oda is ezt a tolmácsot küldöm!

Hamilton szalutált; utoljára, de nem utolsó rangú figyelemmel.

Azután elővette nótészét, felolvasta a névsort, s konstatálván, hogy a maharadzsák közül senki se hiányzik, kiadta a rendeletet:

— Meg kell etetni őket.

Amire természetesen azonnal hoztak vadat, halat, s mi jó falat, szem, száznak ingere. A napistentől származó maharadzsák kinyalták tányérjukat; a két fiatal és tanult maharadzsza felsőbbsséggel mosolygott. Ras Makonnen egy jól irányzott rugással utasította rendre tolmácsát, aki túlságos buzgalommal látott hozzá, hogy a Rast az asztalnál helyettesítse.

Ezenközben a walesi herceg ő királyi fensége, bár tíz óra már régen elmúlt, még mindig nem érkezett meg, mert az indiai császárság tekintélye úgy kívánta, hogy a maharadzsák igen sokáig várakozzanak.

Hogy még se unatkozzanak, Hamilton kiadta a rendeletet:

— Elő kell vezetni egy tuczat elviselt indiai alkirályt, hogy a vendégeket mulattassák. A szindiát ezenkívül a Westend hat leggazdagabb bankárja, a napisten unokáját a cambridgei érsek, a radzsputánai oroszlán két hadtestparancsnok, a kucsbihari negyvenezer esztendő nemest egy Northumberland, egy Douglas és egy Norfolk, Ras Makonnent két bengáliai tigris, egy tuczat leopárd és ugyanennyi vadmacska, a két, Londonban élő fiatal maharadzsát pedig huszonnégy, fehér ruhába öltözött matróz szórakoztassa.

A társalgás csakhamar élénké vált, s Ras Makonnen tolmácsát, aki mulattatóan tréfált meg egy matrózt és egy vadmacskát, a jelenlévők zajosan megéljenezték.

Hamilton ezalatt kiment, összeszidta az egész felszolgáló személyzetet és így szólt:

— Felköttem a lordmayort, mert ez már mégis szemtelenség! Megmondtam, hogy mikor a maharadzsák bevonulnak, a zenekar a »Tannhäuser« zarándok-kórusát iátszsza! És mi történik? Mialatt a maharadzsák bevonultak, a zenészek a »Szép Helená«-t kezdték játszani, s a királyok marsát adták elő, Ras Makonnen megjelenésekor pedig áttértek a »Gerolsteini«-ra, s »A kardot, a kardot!« — játszották el!

A lordmayor térdre rogyott és így mentegetőzött:

— Bocsánat, Sir, de tévedés van a dologban! A programm úgy szólt, hogy »Tannhäuser«-rel, nevezetesen: az indulóval, ő királyi fensége bevonulását üdvözljük. S ha a maharadzsák bevonulása alkalmával könnyedebb zene szólalt meg, ez a fejedelmek kifejezett óhajára történt; ők ugyanis a főpróbán, a komolyabb zene hallatára, a kolhapuri és bikaniri fiatal maharadzsák tolmácsolása útján kijelentették, hogy a zenekar hagyjon fel már végre az instrumentálással, s az ünnepies aktus alatt játszszék valami értelmes dolgot.

— Az más — szólt Hamilton s visszatért vendégeihez.

Végre tizenegy óra felé megjelent a walesi herceg. A zenekar rázendített a »Tannhäuser«-indulóra, Wagner Richárd vagy kétszer megfordult sirjában, s míg a zene szólt, az indiai császár helyettesítője elfoglalta székét egy emelvényen. Hamilton erre elővezette a vendégeket, s bemutatta őket a hercegnek. Az indiai fejedelmek félkörben állva egyszerre hajoltak meg, nehogy a tisztelgésből később rangelsőbbégi viták és pofozkodások keletkezzenek.

... Ez az ünnepies jelenet, melynek keleti színei a Jókai szivárványos tollára volnának méltók, a Whitehall-utca sarkán lévő Indiai Hivatalban folyt le, e hó negyedikén. Londonban ugyanis rendre megtartották a tervezett kisebb ünnepeket, hogy ha már Edvárd király koronázásának el is kellett maradnia, az előkészületeknek és költségeknek legalább egy része ne vesszen kárba. Így a kanadai diadalivet minden este kivilágítják, s a koronázásra érkezett indiai fejedelmek fogadtatási ünnepét is megtartották. A maharadzsaikat, India beteg császára helyett, fia, a trónörökös fogadta, aki elé Lord Hamilton, India államtitkára vezette a tisztelgő keletieket. Az Indiai Hivatal palotájának udvarát ez alkalomra gyönyörűen feldiszítették. A márványoszlopokat folyondár s más kuszónövények lepték el; a falakat, folyosókat, sarkokat, fülkéket pedig a legremekebb virágokkal s délszaki növényekkel rakták tele. Az udvar fölött vásznat feszítettek ki, mely a kék indiai eget ábrázolja ragyogó csillagaival; ezeket a ragyogó csillagokat persze izzólámpák pótolták. Nagyon ritkán lehet fényesebben, színebben öltözött, rendjelekkel és briliánsokkal csillogóbban diszített ember-tömeget látni, mint amilyen ott szorongott. De az egyenruhák, a rendjelek és a hölgyek gyémánt-ékségeinek fényét messze felülmulta az indiai fejedelmek pompája...

II.

Az ünnepség után a maharadzsaik nem akarták fejöket álomra hajtani. A különféle nyugati italoktól feltüzelve álmatlanságot éreztek, s elhatározták, hogy egy kicsit meghosszabbítják az éjszakát.

— Nézzük meg Londont incognitoban — indítványozta egyikük.

Az ige testté vált. A maharadzsaik átöltöztek; levetették diszeiket s matróz-ruhát öltöttek magukra. Ras Makonnen oroszlánsörényből készült fejékét czilinderrel cserélte föl, s a szindia, minden eshetőségre készen, vastag bugyellárist vett magához.

Reggeli három órakor a Southwark egy borozójában találjuk őket — hogy a régi novellisták kedves fordulatával éljünk. — Az asztalon több üveg whisky; és Ras Makonnen már az asztal alatt. Mellette hű tolmácsa és hű czilindere. A többiek még az asztalnál ülnek és busulnak.

— Negyvenezer év óta nem volt ilyen kevés pénz a világon — szólta a kucs-bihari maharadzsa.

— Hja — szólta a szindia — rossz időket élünk, rossz csillagok járnak! — Egyre több a maharadzsa s egyre kevesebb az adófizető. Ha arra gondolok, hogy már csak három millió léleknek parancsolok s hogy nem-sokára, meglehet, csak harmadfél millió léleknek fogok parancsolni, megfájdul a gondtul a fejem.

— Ennek a vallástalanság az oka — jegyezte meg a dzsépuri maharadzsa. — Amíg az emberek hitték a napistenben, az asszonyok alig győzték szülni az adófizetőket. »A napisten majd csak eltartja őket!« gondolták magukban. De most már nem hisznek semmiben, s

mindenféle istentelenségre gondolnak, hogy minél kevesebb adófizető szülessen.

— Inkább talán az az oka — vetette ellen a kolhapuri fiatal maharadzsa — hogy hátra maradtunk a tudomány ügyében. Én jelenleg a tudományt tanulmányozom, s ha Brahma is úgy akarja, ki fogok találni egy gépet, amelynek segítségével mesterségesen annyi adófizetőt állítok elő, amennyit akarok.

— Nem ér ez semmit — szólalt meg a radzsputánai oroszlan. — Nekem hiába beszéltek hitelről, bankról, s nem tudom micsoda új masináról, én csak a régi maradok, azt mondom, hogy: minél több ellenséget vágok le, annál kevesebb száj kér enni s annál több a zsákmány.

— Ma már nem így szerzik a vagyont — szólta kissé megvető hangon a bikaniri maharadzsa. — A pénzt a mai világban tudósok teremtik elő semmiből, vagy rongyos papirból; tudósok, akiket bankároknak neveznek. A baj csak az, hogy ezt a tudományt ma még kevesen értik. Igyekezzünk minél több ilyen tudóst szerződtetni, s ezek a rizskását is gyémánttá változtatják.

— Nem bízom én a tudományban — kételkedett a napisten unokája. — Ha a tudományt beereszted a házadba, a gyémántjaidból is rizskása lesz, és még jó, hogyha rizskása.

— Bizony én is az adófizetők mellett maradok — fejezte be a vitát a szindia. — Ez egyszerű, de biztos.

Igy busultak és bánatukban elhatározták, hogy fizetés nélkül távoznak.

De a pinczér utánuk szaladt.

— Irja fel, ami volt; majd megfizeti az indiai császár — szólta a kucs-bihari maharadzsa, azzal az utánozhatalanul fönséges mozdulattal, mely negyvenezer év óta öröklődik családjában, s mely még hatvanezer évig fogja számukra fentartani a trónt.

III.

Ezalatt Hamilton magához hívatta titkárát, és azt kérdezte tőle:

— Elkészítette a számadást?

— El, Sir.

— Nos hát, mennyibe került ez a czéczó?

— Kerek harmincezer fontba, Sir, vagy hogy szokásom ellenére osztrák pénzben beszéljek: háromszázötvenezer forintba; a krajczárokat nem tudom könyv nélkül.

— Nem is olyan sok — jegyezte meg Hamilton. — A festett indiai égen csillagokat szimuláló izzólámpák igen izlésesek voltak.

— Nagyon örülök, Sir, hogy szerencsés voltam meglegedését kivívni.

— Remélem, nem kell figyelmeztetnem, hogy ezt a kis költséget vesse ki adóban India egész területére.

— Már megtörtént, Sir. Ime az előirányzat. India e háromszázötvenezer forintot egy év alatt fogja megfizetni. Tekintettel az egyre növekvő éhínségre, úgy számítom, hogy ennek következtében India területén a jelen évben tizezerrel több ember fog éhhalállal mulni ki, mint a múlt

esztendőben. Sajnos, hogy ismét csökkenni fog az adófizetők létszáma...

— Sebaj. Anglia elég gazdag és hatalmas, hogy oda se nézzon tizezer adófizetőnek.

— A fő az, hogy Ő Felsége, VII. Edvárd király, kiért hő imánk száll az égbe, meg legyen elégedve.

— S beteg urunkra igen jó hatást fog tenni, hogy az ünnepség ily szépen sikerült. Mondhatom, a festett indiai égen csillagokat szimuláló izzó lámpák határozottan csinosak voltak.

Idem.

Schlauch Lőrincz.

Csütörtök este elhunyt a katolikus Magyarország egyik legkiválóbb férfia. Biboros főpásztori köntöse alatt a küzdelemre hivatott férfinak egészséges szíve dobogott, fölkeltek homloka mögött ideális és rajongó gondolatok égtek.

Schlauch Lőrincz halála egyházán kívül mélységes gyászszal sujtja a magyar közéletet is. Tudásra, szívre, lelkiületre előkelő volt, cselekvő készsége pedig főpapi hivatásának korlátai közt is közéleti szerepvállalásra utalta. Az a püspöki szék, amelyet ez a hódító, nagyenergiájú lélek betöltött, Prokuszesz-ágya volt a tudományos, magas szárnyalású elme szabad gondolatának s ha Schlauch Lőrincz véletlenül nem papnak nevelődik, a magyar közélet egyik legkiválóbb szerepvivője és munkása lett volna. Utja mesgyét jelöl akkor Magyarország közéletében s nagy alkotások tennék emlékezetessé a magyar törtélemben munkás szellemét. Ezt a szellemet azonban magának kötötte le az egyházi élet. A termékeny lélek cselekvő készsége a magyar közélet kérdéseinél csak abban a mértékben nyilatkozott meg, amennyiben e kérdéseknek megvoltak az érintkezési pontjaik Magyarország egyházi életével s így a főpásztor csak bizonyos relativitásban tölthette be azt a közéleti szerepet, amelyre tudása, ideális lelkiülete, magas gondolkodása és hazaszeretete utalták.

Most, hogy a halála miatti nagy veszteséget konstataljuk, szomorú rezignációval gondolunk arra, hogy mit veszthetett volna el a magyar közélet Schlauch Lőrinczben a polgáremberben. Az a nyereség, ami a halál veszteség-formájában, mint egy munkás, becsületos és fenkölt élet hagyaték, ránk maradt volna, ma a magyar közélet inventáriumában értékes kincs, kamatozó tőke volna.

Az ideális lelkiületű, áldozatkész, humánus érzésű, nemes főpap koporsójánál mi azt siratjuk, ami belőle nem lehetett, amit benne lenyűgözött a biboros öltöny.

Nem vádként mondjuk ezt a nemesen betöltött hivatás ellen. Schlauch Lőrincz példányképe volt a magyar főpapnak s hogy onnan most, a halál után szinte elkívánjuk, annak fájdalmas oka, hogy a magyar közéletnek jelenbeli munkásai között vajmi kevés azoknak a száma, akik tudást, akaraterőt, léleknességet úgy egyesítenének magukban, mint Nagyváradnak most már csöndes pihenőre tért, ősz biboros püspöke. Az a hipotézis, amelyet az ő főpapi hivatásához hozzámért, munkás életéhez fűzünk, a mi legnagyobb elismerésünk, amelylyel adózunk

a halott emlékének. Kulturális törekvései, a művészetek iránti szeretete, humánus érzése, egytől-egyig annak a cselekvő, munkára serkentő léleknek voltak megnyilatkozásai, amely szabad szárnyalásra a közélet terén talált volna igazán.

Szerenád.

*Tudom, te szép vagy és én rút vagyok,
Tudom, te jó vagy s én gonosz vagyok,
Tudom, te dús vagy s hűvány a sorom,
Szeretni fogsz mégis, mert akarom.*

*Tudom, hogy nem szeretsz, gyűlölsz talán,
Szíved másért dobog, te büszke lány.
Számomra gúny s közöny ül ajkadon,
Szeretni fogsz mégis, mert akarom.*

*Szeretni fogsz, jégszíved lánggra gyúí,
Dacozs véred tombolni fog vadúl,
Ezer gyönyört szí ajkam ajkadon...
Ugy fogsz szeretni, amint akarom!*

*S ha szívemben élül a szenvedély,
Csókod nem kell löbbé s nem kell a kéj,
S elhagylak, édesem, egy szép napon:
Szerelsz még akkor is, mert akarom!*

Névtelen.

SAISON.

Nyári irodalom.

— júl. 11.

1. Az elmés báró.

Elmésnek lenni nem szabad, mert a neveltségesség öi s már sok derék emberről derítették ki a hülyeséget, amiért egy könyelmű pillanatukban humoristáknak csaptak föl. Nálunk tudniillik a neveltségesség fordítva szokott ölni; amiben lényegesen és eredeti módon különbözzünk a kontinens egyéb államaitól.

Az elmés báró se járt különben.

Egy szép szíren pár hónappal ezelőtt így csevegett a báróval:

— Nagy élvezettel szoktam olvasni az ön műveit, báró ur. Képek közt *A vadász halála*, műremekekben a Falstaff tetszik nekem legjobban.

A báró helyeslőleg bólintott. Falstaffot ugyan nem ő írta, de irhatta volna ő is.

— Nos — kérdezte a tündért tovább — hát ösmeri-e az én Csókomat?

A sellő mosolygott és így válaszolt.

— Hátha excellenciád még az én csókomat ösmerné.

A báró sajnálkozva gondolta el, hogy egy időben az *Ölelés* című tragédiát akarta megírni. Sajnos, ez a terv később dugába dőlt. De azért nem fogyott ki az aperçue-kból.

— Ugy látszik nagysád — szólt olyan ábrázattal, amilyenel Náda a francia darabok elmés doktorait szokta alakítani — az ön Superbe-pensionjában ön a leginkább superbe hölgy.

A csevegés egyéb részleteit homály fedi, de ez is elég volt arra, hogy a nyilvánosság elé kerüljön. A sellő megjegyezte e finom beszélgetést s mikor később fogházba került, átadta a világnak a báró anekdotáit. Ő exczellenziája most kellemetlen helyzetben van s nyilván átkozza sziporkázó talentumát. Harmincz esztendő óta nem volt Magyarországon ilyen elmés párbeszéd s nem hogy az irodalomtörténet hálás lenne érte, ime, még meg is csipkedik miatta s az emberek mosolyognak szerzőjén.

A báró tehát elhatározta, hogy soha többet nem lesz elmés s ezt a szándékát meg is fogja valósítani. Tudni kell ugyanis, hogy éppen ilyen fogadalmat tett már ezelőtt negyven évvel s azt a sellővel való találkozásáig pontosan be tudta tartani.

A karakteren nem fog ki a világ.

2. Milyen ujságot olvassunk?

A magyar irodalom köztisztelt övezte Taras Bulbája, a nagy mester, a Pesti Híradó vezére csomagolt és elment faluzni. A mester nyáron nem szereti az elveket s éppen azért bár télen liberális vezető férfi, nyáron olyan telepen nyaral, ahol nem türnek meg zsidót. Mielőtt elment volna, egy csomó kéziratot adott át a nyomdásznak.

— Ezek mind jeles tárczák, barátom — szólt e közben — például: »Az argirok időszámítása«, »A cziszterczita rend első nyomai«, »A felhők vastagsága« stb. Ez a lap komolyságát és megbízhatóságát jobban emeli, mint holmi kiesztelt novellák.

A helyettes szerkesztő bólintott.

— Magam is e nézetem vagyok. Sőt az egész irodalom e nézetem van, mert amit nagyságod végez, azt tervezik nyomában a többi ujságok. A komoly tárczák például rohamosan terjedtek el, csak azért, mert a mi lapunk inaugurálta ez irányt. Méltóztassék körültekinteni a napisajtóban, mindenütt ezt olvassuk: »A tengerfenék lényeiről«, »A slójd-rendszer előnyei«, »Első római utam«, »Dithmarschen szervezete« és így tovább. Nagyságod planétája az irodalomnak s bármit cselekszik, azt cselekszi az össz-sajtó.

A mester mosolygott s ennek következtében elfeledte a tárczát elolvasni. Miután ő nem olvasta el, nem tekintette át a helyettes szerkesztő, a segédszerkesztő, sőt a korrektor meg a nyomdász sem. Így történt, hogy másnap az ujságban a tárczában a mester egyik szinműve rémesen le volt vágva. Izléstelenség, lehetetlenség, hajánál fogva előhurczolt cselekmény, gimnazista-stílus, papirkosár-virág — ezek voltak a legenyhébb kifejezések, melyekkel Taras Bulbát illették.

Ezt már elolvasta a helyettes szerkesztő, a munkatársak, a nyomdások, sőt az egész világ, mert a mester lapját el nem olvasni a halálos vétkek közé tartozik. A többi lapok szerkesztői természetesen szintén megismerkedtek a czikkel s miután Taras Bulba véleményét nagyra becsül-

ték s iskolájának hü tanítványai voltak, másnap ők is lecsepültették magukat a saját lapjukban. Egy hét múlva nem volt szerkesztő, akin keresztviz maradt, még Szabolcsi Miksán sem.

A mester ősszel visszajött, felvette tüberczihérjét és elveit s bár hízelt neki a tudat, hogy hatalmas ily nagy, mégis röstelte a róla közlött kritikát, mert — ugymond — ez volt az első igaztalanság, mely lapjában megjelent s ez nem fér össze az ujság tekintélyével.

— Látják uraim — fejtegette a körbe gyűlt munkatársaknak — ez is annak bizonyossága, hogy az embernek létfeltétele, hogy a P. H. minden sérát elolvassa. Ha egyszer nem olvassa el, az ég megindul s a föld megszakad. Szerencsére a magyar közönség is így gondolkodik s éppen most rendeltem meg huszonötezer darab új rotációst.

Valois.

INNEN-ONNAN.

* A siker. Pailleron »Unatkozó világ« című vigjátékában van egy pompás epizód-alak: egy Des Millets nevű költő. Mondják, hogy Pailleron Henri de Bornier-t, a »Roland leánya« című tragédia szerzőjét szatirizálta ebben az alakban. Mindegy, valóban úgy van-e; de ha igaz: a kicsufoltnak nem volt oka panaszkodnia. Mert Henri de Bornier, noha később a negyven halhatatlan közé is bekerült, halálával végképpen megszűnt a nagy közönség számára, ellenben Des Millets tovább él s élni fog isten tudja meddig. Henri de Bornier részére ez is egy neme a halhatatlanságnak. Passzív halhatatlanságnak lehetne mondani.

Tehát: Des Millets költő, mi több: »nagy tehetségű ifju költőnk«. Mindenki ismeri a nevét, de senki se ismeri a műveit. Csak egy fél vers-sorát ismerik: »A becsület isten, aki...« Ezt mindenki idézi, de tovább senki se tudja a verset. Mint e halhatatlan s általánosan ismert fél vers-sor szerzője, Des Millets harmincz évig keresi a sikert, de harmincz év múlva is csak a nagytehetségű ifju költő marad. A nevét nem ismerni: tudatlanság és műveletlenség, de mikor régi rajongásával, csak hogy fogatlanul és kopaszon jelenik meg az unatkozók szalónjában, mindenki elszörnyed. Ez az »ifju költő«? Az egész társaság tudja, hogy tisztelettel kell lenni iránta még a legjobban unatkozó öreg tábornok is úgy véli, hogy igen, »tragédia kell a népeknek«. De mikor ki akarják mutatni vele szemben a figyelmességüket, kisé, hogy senki se képes erre. Mert mindenki csak annyit tud felőle, hogy: »A becsület isten, aki...« — s ez idézzel minden elvégződik.

Ilyenformán voltak a mi hírlapjaink néhai jó Dobsa Lajossal, aki hosszú élet után e héten szenderült át az örök béke honába. Minden nekrológ-író tudta róla, hogy ő a híres »IV. László« szerzője, de ennél többet nem igen tudott a siratók nagy része. Magát ezt a híres »IV. László«-t is csak igen kevesen ismerik azok közül, akiknek Dobsáról nekrológot kellett szerkeszteniök. Oly rég volt »IV. László«-nak legutolsó előadása is! De az ismeretes, hogy ezt a híres »IV. László«-t egy időben igen sokat adták a Nemzeti Színházban, s hogy vagy egy évtizeden át ez a »IV. László« volt a Nemzeti Színház legkedveltebb repertoire-darabja. Ebből az egy adatból bizonyára nem könnyű értékesebb írói arcképet rögtönözni, s így történt, hogy az elhunyt drámaíró irodalmi érdemeiről szóló jelentések oly különbözők.

Annak idején persze sokan látták »IV. László«-t. De ezek már vagy meghaltak, vagy jóformán gyerekek voltak

akkor, s ma már semmit se gondolnak »IV. László«-ról. Dobsa többi irodalmi művének pedig most már alig van ismerője. Ezek a ritka kivételek öreg urak, akik nem szoktak nyilatkozni a hírlapokban.

Igy a köteles irodalmi bucsuztató alkalmával, annak a nézetnek kellett felszínre kerülnie, hogy »IV. László« a maga idejében hatásos dráma volt, a mi számunkra pedig érdemes írói munka, mely, mint a »virrasztó« korszak egyik népszerű terméke, méltó némelyes kegyeletre.

Ez lehet igaz, lehet nem igaz, mert nincs kizárva, hogy »IV. László« többet érdemel ennél a csendes részvételnél. (Végre is ama kor közönsége se állott csupa analfabétából; talán csak más, s nem jobb izlésű volt, mint a mienk.) Egyelőre titok. Ehhez a kérdéshez csak kevesen szólhatnak hozzá, s az illetők hallgatnak. De akár így, akár úgy, a Dobsa Lajos nekrológiai mindenképpen tanulságosak.

Mert ha »IV. László« nem érdemel többet a kegyeletnél — istenem, micsoda élet! Dobsa Lajos végelegyengülésben halt meg, ami talán első eset az egész irodalom-történetben. De ez a hosszú és látszólag ideálisan békés élet a második felében csupa gyötrelmek lehetett. Már a hatvanas évek elején érdemlően mellőzöttnek tartotta magát és sértődötten vonult vissza a magán-életbe. Azóta egy tövist érzett a szívében, s csak ezt érezte, ezt a kitéphetetlen tövist. Bizonyosság rá, hogy egyszerűen megkísérelte fölkelni a tenger fenekéről: még hetven egynéhány éves korában is. Egyre fájdalmasabb csalódással roskadt vissza. Pár évvel ezelőtt, mikor hetvenedik évét már meghaladta, ha egy »Othello«-val állott volna is elő: ezt is szenilisnek találtuk volna.

De ha kiolthatatlan vágyat ad az isten, miért nem ad hozzá tehetséget is?!

És ha »IV. László«, meg a többiek egyike-másika, a kegyeletnél többet érdemel — az eset még tanulságosabb. Mi határozza el a sikert, ha nem az irodalmi érték? Mi teszi azt, hogy egy nemzedék örömét találja valamely irodalmi műben, s a következő korszak egyszerűen hátat fordít ugyanennek a műnek? Ha egy egész nemzedék tévedhet, ki mondja meg, hogy melyik évtized tévedett? Ha amaz tévedhetett, nem tévedhetnek-e a következők is? Más fejezet: ki tudja, hogy ha Dobsa Lajos véletlenül nem vagyonos ember, hanem szegény író, akinek az éhenhalásig ki kell tartania, nem ért volna-e meg később egy vagy több tartósabb sikert, s nem érte volna-e meg »IV. László«-jának feltámadását? Ha ki kell tartania, s nem vonul vissza sértődötten, nem sorolnók-e most a kitűnőek közé? Ha képviselő maradt volna: ez a társadalmi pozíció nem segítette volna-e Pantheonunkba? Nincs-e a magánviszonyoknak vagy egyszerűen a vak véletlennek nagy szerepe abban, hogy valamely író »elavul«-e vagy munkája tovább él s megmarad a kortársak és az utódok emlékezetében? Pusztán kérdések. De e kérdésekre nem olyan könnyű felelni, mint sokan képzelik.

* * *

♠ **A hazafi.** Ki a legjobb hazafi Magyarországon? Nem kell sokat találgatni, vegyük elő akármelyik ujságot akármelyik napon és a sok hazafias cikk között okvetlenül ott találunk egy leghazafiasabbat, amelyikből csak úgy dől a magyarság lelkes dicsérete, eskü, igazolás, fogadalom. Ez a sok szép, leghazafiasabb cikk mind csupa nyilatkozat és valamennyit Mangra Vazul írta. Föltárja bennük multját, jelenét és jövődjét és hazafias szempontból nézve ez a mult csupa öröm és a jövő csupa biztató reménység. A derék mult és nemes jövő kulcsa pedig a *jelen*, a jelen, amely tele van aggodalommal — egy püspöksüvegért. A Mangra Vazul hazafias nyilatkozatain el lehet gondolkozni. Ez a pap nem volt mindig olyan hazafi, mint amilyennek most nap-nap után »nyilatkozza« magát. Gyűlölséget hirdetett és gyűlölettel cselekedett a magyar haza ellen, gyalázta és karmolászta. Az enge-

dékenyek azt mondják: egy megtért kedvesebb az Urnak száz igaznál, ám ez a megtért olyan, akinek mindjárt igaznak kellett volna lennie, mert módja volt rá és kötelessége volt, hogy igaz legyen. Szomorú dolog volna, ha Magyarországon püspöki javadalmakkal kellene vásárolni a hazafiakat, ha mindjárt esküt tesznek is rá, hogy hazafiak maradnak akkor is, ha — már meglesz a javadalom. Ennyire megszorulva talán még nem volnánk. Viszont okos és helyes dolog, ha készpénznek vesszük ezeket a hazafias nyilatkozatokat — anélkül, hogy rögtön készpénzzel honorálnók is őket. A vezeklőnek adassék bocsánat: aki ez országot hazájának, magát a hazát hű fiának vallja, annak ez ország édesanyja és nem rosszabb anyja a fiának, mint amilyen gyermeke ez neki. De legyen akármilyen jó anya, ez még azt nem jelentheti, hogy püspöksüveget ad mindenik fiának. Voltak, akik érte lánczot viseltek, akik elhulltak és bitót szenvedtek érte: ezek között egy se volt Mangra Vazulnál, a hazafinál rosszabb hazafi. Ismétlem, a Mangra hazafias nyilatkozatait elhinni jó és helyes dolog, minek kételkedni abban, amit hinni jól esik és ezek a nyilatkozatok értékesek is. Bizonyosság rá egész tömegében valamennyi, hogy talán mégse nyuzzák itt elevenen a nemzetiségeket, ha ilyen jó dolog Magyarországon — *oláh* püspököknek lenni.

* * *

✱ **Zöldy Marczl.** Kezdetben Zöldy Marczl főhadnagy volt s elég jól ment a sora. A főhadnagyi fizetés ugyan nem sok, de szerényen meg lehet belőle élni, kivált ha az emberben nincsenek talentumok. Legalább erre vall a Zöldy Marczl példája. A főhadnagyi címet egy napon letette, mert valaki fölfedezte benne a muzsikálási tehetséget. A tisztből czigányprimás lett s most már rosszabb viszonyok közé került, de még mindig elég jól tartotta magát, míg egy nap az nem derült ki róla, hogy a színészkedéshez is talentuma van. Felcsapott színésznek s most már alig maradt betevő falatja, letörve és leégve ment ki Amerikába. De ott sem hagyták békén a szunnyadó tehetségek, e héten fölcsapott tárczairónak s azóta koplal. Ha még kiderül róla, hogy festő vagy építész, akár rögtön agyonlőheti magát nyomorában. Most látni csak, milyen bölcs emberek élnek Magyarországon, kik ravaszul nem árulnak el semmiféle talentumot s így milliomosokként halnak meg. Zöldy Marczin is csak így lehetne segíteni: ki kell deríteni róla, hogy semmiféle művészethez nem ért s akkor talán újra élni és enni fog. Jóakarói azt mondják, hogy ez a feladat nem is lesz nagyon nehéz.

* * *

✕ **A melegség.** Nem arról a melegségről van szó, amelylyel a nyár hegyek közé és tenger partjára kergeti a városi lakosságot, ámbár az első hiradások szerint volna ezzel is egy közös tulajdonsága, az, hogy — nem olyan nagy, mint amilyen rendesen lenni szokott. Ferencz József király és Vilmos császár Albert százsz király koporsójánál találkoztak legutóbb és ahogy elváltak egymástól, világgá szállt a hír, hogy a két uralkodó találkozása híján volt a melegségnek. Hogy nem ölelkeztek és csókolóztak se úgy, se annyit, ahogy és amennyit a hármasszövetség szilárdságának megfelelően ölelkezniök és csókolózniök kellett volna. Amit Homérosz énekelt, hogy ha a királyok neheztelnek az akhajok keserülik meg, úgy látszik megfordítva is áll, mert — példa bizonyítja — a királyok csókjának melege boldoggá teszi a népeket. Ugy kell lenni, hogy a drezdai hüvösség megrendítette és elbusította a lelkeket, mert a félhivatalos szíve megesett a népek bánatán és megtette azt, amit a félhivatalos megtehet: megrege czáfolta a hideget. Persze ezt kellő alapossággal cselekedte, lényegéhez tartozván a félhivatalosnak az alaposság és egész statisztikát állított össze a melegségről. Megirta, mint csillang meg a szemük az örömtől az uralkodóknak, mikor egymást meglátták,

milyen volt a hangjuk hőfoka, hányszor szorítottak kezét, hányszor ölelték meg egymást és ez ölekezés meddig tartott külön-külön és összesen. Lehetetlen, hogy ez után nyomban oszlásnak ne induljon az a kelletlen hangulat, amely az első hír vételénél a lelkekre borult. Mint minden történelmi esetnek, természetesen ennek is megvan a maga tanulsága. A népek megkínázzák, hogy a fejedelmek, amíg a szerződés tart, szeressek egymást és pedig úgy szeressék, hogy az látható legyen. Egy temetés, egy koporsó szomszédsága kétségtelenül nem alkalmas semmiféle öröm hangos megnyilvánítására, az ilyen közelség halkit és tompít, de a hármasszövetség megköveteli a maga örömeit és nem enged a maga szerződés-biztosította melegségéből. Ezért jó, ha a félhivatalos is tart a redakciójában poétát, szárnyaló lelkűt és meleg tollut.

* * *

* **Foucault kísérlete.** Foucault, a dicső emlékü természettudós, ötven esztendővel ezelőtt nagyot gondolt s elhatározta, hogy bebizonyítja a föld forgását. Abban ugyan, hogy a föld forog, már akkor se kételkedett senki, de Foucault elérkezettnek vélte az időt arra, hogy ezt végérvényesen bebizonyítsa, nehogy később, mikor a bizonyítást hamarosan nem lehet megejteni, valaki letagadja a dolgot. E célból, az 1852-ik évben, a párisi Pantheonban, melynek kupolája 83 méter magas, kísérletet tett ingájával. A kísérlet, mint a természettanból tudjuk, fényesen sikerült. Az inga kitűnően operált s Foucault-nak sikerült a Pantheonban összegyűlt nagy közönség minden egyes tagját meggyőzni róla, hogy a föld csakugyan forog. Hogy az ingát zajosan megtapsolták s számtalanszor kihívták, erről a följegyzések nem szólnak, de ez már magától értetődik. Szóval akkor a legkétkedőbbek is megnyugodtak és azóta soha egy léleknek se jutott eszébe a föld forgását tagadni. Most, ötven esztendő múltán, Camille Flammarion-nak, a híres párisi csillagásznak, az jutott eszébe, hogy ideje volna Foucault ingakísérletét megismételni. Flammarionnak ezzel kettős célja van. Először is jubilálni kívánja Foucault-t s föl akarja eleveníteni a nagyérdemű természettudós emlékezetét. Másodszor, ha időközben netalán találkoztak volna, akik, minthogy a bizonyítás már régen volt, immáron kételkedni kezdenek, hogy vajjon csakugyan forog-e a föld, ezeket a Tamásokat meg akarja győzni róla, hogy beszélhetnek ők akármit, Foucaultnak igaza volt. Flammarion e héten akarja az ingakísérletet, ugyancsak a Pantheonban, megismételni s ez alkalommal felszólítottuk Idem mestert, lapunk természettudományi és sport-tudósítóját, hogy mondja el véleményét Flammarion kísérletéről. Természettudományi tudósítónk erre vonatkozólag a következőket írja nekünk;

»A legnagyobb aggodalommal nézek Flammarion kísérlete elé. Legyenek meggyőződve, hogy Párisból e héten a következő sürgönyök fognak hozzánk érkezni:

9 óra 15 perc. Az inga sehogy se akar szuperálni.

10 óra 45 perc. Az inga felmondta az engedelmességet. De még van remény.

Délután 2 óra 20 perc. Az ingát, miután Flammarion többszörös felszólítására se akart ingani, a Pantheonban összegyűlt közönség zajosan megabczugolta. Flammarion mester még nem adott fel minden reményt.

5 óra 35 perc. Santos Dumont kísérlete óta vérmes reménységek nagyobb csalódással nem jártak, mint Flammarion kísérlete. Flammarion szerint az a jelenség, hogy az inga nem akar ingani, minden évezredben csak egyszer fordul elő. Csütörtökön meg akarja ismételni kísérletét.

8 óra 10 perc (cicero compact-betűkkel). A föld nem forog.

Flammarion mester ugyanis oly szerencsétlen kezű ember; hogy eddig még soha semmit se sikerült bebizonyítani, amit valaha bebizonyítani akart. A legszilárdabbnak vélt természeti igazságok kijátszották és megcsufolták Flammarion

mestert. Akármennyire bizik Foucault-ban, még az az igazság is, amelyhez eddigelé kétség nem fért, bizonytalanná válik a Flammarion kezeügyében. Bizonyos, hogy mint Dugovics Titusz a törököt, Foucault-t is magával rántja az örvénybe. Le kellene beszélni a kísérletről. Mire jó ez? Eddig nyugalomban éltünk. Oly jól esett a tudat, hogy nemcsak mi forgunk por-szemekként, a föld is forog velünk! Miért feladni ezt az utolsó illúziót is? S ha az igazságot Flammarion mesterre bizzuk, az igazságról is le kell mondanunk. Egyszer már megfosztott bennünket egy illúziótól. Hittük, hogy más világokon is van szerves élet, nemcsak a miénken. Flammarion ezt be akarta bizonyítani, s bebizonyította az ellenkezőt. Azt tudniillik, hogy nem tudunk semmit: se mi, se Flammarion mester. Mondjon le a kísérletről! Hagyja meg nekünk a Foucault igazságát! Hagyja békében a természettudományt — nem vétett az neki semmit — írjon regényeket! Zanetto, hagyd békén a matematikát s tanulmányozd az asszonyokat! — hogy megfordítsam, amit Rousseau-nak mondott az imádoztja.

Idem mester fejtegetéseivel minden szolidaritást a leghatározottabban visszautasítunk, természettudományi ismereteivel szemben kételkedésünket és gyanakvásunkat fejezzük ki s összes érveit egyszerű kabalának minősítjük. Mégis közzé tesszük sorait, annak bizonyítékául, hogy Foucault-nak igaza volt: mindig voltak, vannak és lesznek emberek, akik még a föld forgásában is kételkednek!

* * *

+ **Másutt.** Megesik, hogy a haladó idő ráczáfol a haladó idő tanulságaira. Ilyen, már elfogadott igazság volt az is, hogy nincs többé holt saison. Tudva, hogy amint az ismert föld nőtt, úgy lett kisebb a világ, a fejlődő technika behálózta az egészet telegráfdróttal és mennél hosszabb lett a drót; annál kurtább a távolság. A messziség is túlhaladott állásponttá, kivénült fogalomká korhadt; ami Afrikában történt, csakugy eseménynyé lett, mint ami Párisban vagy Londonban esett meg, a telegráfdrót belekötötte és a rotációs beleszórt az egyetemes érdeklődésbe. Így történt, hogy a megszaporodott események folyama többé rendes medrébe meg nem fért, kicsapott a saison ágyából és elárasztotta a kánikula holt ágát is. A holt saison meghalt, defináltak igazsággá a tanulságot az emberek és nem mentek többé belé az újságoknak abba az álláspontjába, hogy nincs esemény, mert nyár van. Követelték a teljes tizenhat oldalt minden kijáró szenzációjával egyetemben. És úgy látszott igazuk van, mert a tizenhat oldalra való esemény meglelt, hála sok egyéb között az angol-bur háborúnak. Ám semmi se tart örökké, se az igazság, se a délafrikai háboru, se az elmaradt koronázás és mert a halál se mérő gyöngeség, a holt saison megmutatja, hogy tud ő csakugyan holt is lenni. De mert a kimondott igazságot respektálni kell és az újat a régiért föláldozni okvetlenül reakció volna — megtermett a *másutt* szisztemája. A másutt tudvalévőleg messze van és messze sok minden megeshetik. A *másutt* mindent ment és mindent magyaráz, szóval a másutt szinte megbecsülhetetlen valami. Így történik, hogy a francia újságok tele vannak angol, német, magyar, spanyol, bolgár hírekkel, az angolok francziával, némettel, magyarral, spanyollal, bolgárral, a németek angollal, francziával, magyarral, spanyollal, a magyar lapok némettel, francziával... tessék forgatni. És ezek a hírek mind érdekesek, izgatók és szenzációszak és mind másutt történnek, ami azt mutatja, hogy ha sehol nem is történik semmi, *másutt* mégis csak történik mindig.

* * *

+ **Mondások.** Az a szállóige, hogy a falnak is van füle, úgy látszik, szó szerint is igaz. Mondásokat kolportálnak, amelyek négy szemközti meghitt beszélgetésekben hangzottak volna el, olyan urak között, akik nem járnak kávéházba és nem ir-

HETI POSTA.

Többeknek. Kiss József, lapunk szerkesztője, több heti üdülésre Siófokra utazott.

nak könyomatosba. Egy szikrát se valószínű, hogy amit egy uralkodó az ő első megbízott embereinek, első miniszterének mond úgy, hogy az négyszem között legyen mondva, azt másnap már nyolcz fillérért a trafikban lehessen megkapni, egyszerűen csak azért, mert az olyan ur, akinek a révén ilyesmi megtörténhetnék, aligha jutna el a miniszterelnöki székig. Az ilyen »mondások« azonban időnkint mégis csak megjelennek: nem lehet tehát másként, hogy a falaknak csakugyan vannak füleik, sőt kell, hogy szájuk is legyen, amivel tovább adhatják azt, amit a fülükkel hallottak. Ime, így tökéletesednek a, szállóigék. Hinni azonban az ilyen mondások valódiságában nem okvetlenül szükséges, sőt nehezebb is, mint például, kíváncsinak lenni rájuk. A kíváncsiság határozottan megvan, az ember annál, amit nem tud, csak egyet szeretne még jobban tudni, azt, amit nem is tudhat meg. Ennélfogva az intuíciónak, amely ilyen esetben nem eltalálás, hanem *kitalálás*, ha nem is jogosult, de annál hálásabb tere nyílik és annál szabadabb lehet a fantázia, mert a tanutlan *nem valót* épp oly nehéz megcáfolni, mint amilyen könnyű a tanutlan való mellett erősködni. Itt a bizonyíthatatlanság akár erő számba is mehet, mert a teljes czáfolás lehetetlenségét is jelenti. Gondolkozó ember természetesen nehezen ül föl az ilyen csudálatos értesülésnek, de bizony azért akad, aki hitelt ad a falnak, ha a fal fülébe olyan hallomást szuggerálnak, ami nem egészen hihetetlen. Az intézményeken mindig kapnak az emberek, főként az olyanok, akik maximának véve a közmondást azt tartják, hogy okvetlenül az az igaz, ami nem látszik. Pedig a história menetét mégis csak a látható tények és a messze hallatszó mondások dirigálták.

* * *

¶ **A gnézeni leányok.** Vilmos császár megmutatta, hogy ép úgy tud udvarias, mint érlyes lenni a leány-alattvalói irányában. Krefeldben előékeny volt, Gnében szigorú. Az igaz, hogy nagy különbség van a krefeldi és gnézeni leányok között. A krefeldi leányok csupa széles mellű, piros arcú teremtések, akik jóízűen vihognak össze és szeretik a sört. Sok vajjas kenyeret esznek, szívesen tánczolják a valczert, imádják az »es ist erreicht« bajuszu katonákat és mindegyik egy-egy virágzó alattvalókat termelő vállalatnak indul. A császár szereti az ilyen leányokat és egy ezred katonaságot ajándékozott nekik. A gnézeni leányok ellenben egészen mások. A gnézeni leányok nem elégsznek meg azzal, amit az iskolában tanulnak, hanem a tízperces pihenő időben kibővítik a tananyagot mindenféle tiltott tudományokkal. Titkon Lengyelország történelmét olvassák és lengyel költők hazafias verseit szavalgatják egymás között. Az arcuk nem piros, mint a krefeldi leányoké, hanem sápadt, mint Lengyelország fehér asszonyáé, akiről a legenda szól. Vihogni nem szoktak, ha összebujnak, hanem elfojtva sirdogálni olyan dolgok fölött, amiket a cenzura már rég kikékczeruzázott az összes birodalmi alattvalók emlékezetéből. Az ilyen leányokat már nem szereti a császár és — katonákat küldött a gnézeni leányokhoz. Ezek a katonák is megtánczoltatják a leányokat, épp úgy, mint a krefeldiek, bárha nem lakktópán, hanem patkós bakancs van a lábukon. De úgy mondják, hogy a lengyel leányok évszázadok óta épp úgy megszokták ezt a tánczot, mint a krefeldi leányok a sima, kedélyes valczert.

Földes Kelemen aradi gyógyszerész szépítő-szereiről általánosan ismeretes, hogy a *Margit-kréme* nemcsak tisztítja és fehériti az arcot, hanem puhává és bársónysimává is teszi. Erősítő és enyhítő alkatrészekből lévén összetéve, mint higiénikus szer is jó szolgálatot tesz. A Margit-kréme hatását növeli a Margit-szappan. Azok a hölgyek, akik rizsport használnak, nagyon dicsérik a Margit-hölgyport, mely teljesen ártalmatlan szerekből van összeállítva. Az arcot szárazon tartja s a naptól, szélől megvédi. Emellett az a jó tulajdonsága van, hogy ügyes alkalmazás esetén észre sem lehet venni az arczon.

A »Fonciére Pesti biztosító intézet« életbiztosítási osztályánál a folyó év első felében 1921 ajánlat 7,709.040 korona biztosítási tőkére és 2132 korona járadékra nyújtott be; 1693 kötvény 6,704.810 korona tőkére és 2132 korona járadékról állított ki. A díjbevétel 1,516.394 koronára rug. Haláleset 105 jelentetett 408.920 korona összegéről. Egyszersmind utalunk ama különös kedvezményekre, melyeket ezen hazai intézet (alapítva 1864-ben 3 millió korona részvénytőkével, nyereség és díjtartalékai és évi bevételei körülbelül 27 millió korona) az életbiztosításnál nyújt: 1. Hadbiztosítást díjpótlék nélkül 20.000 korona határáig a biztosított tőke feléről a közös hadsereg és honvédség; 30.000 korona erejéig a népfölkelők védkötelezetteire nézve. (Hivatásszerű katonáknak mérsékelt díjpótlék mellett.) 2. A föltételek értelmében a biztosítás érvényének megtámadhatatlansága még az esetben is, ha a biztosított párba vagy öngyilkosság folytán halt volna el, vagy ha utólag kitünnék, hogy a biztosított a biztosítás alapjául szolgáló ajánlatban lényeges körülményre nézve tévedett. 3. 1, 3, vagy 5 évi nyereségfelosztással egybekötött biztosításokat eszközöl. 4. A biztosításnak 3 évi fennállása után a biztosításra jutányos föltételek mellett a) kölcsönt ad, vagy azt b) visszavásárolja, vagy c) minden további díjfizetés nélkül kiházasítási biztosításoknál tőkésítést eszközöl anélkül, hogy a félnek utóbbiért folyamodnia kellene.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

Kiss József összes költeményei

Első olcsó kiadás. Ára bérmentve küldve 3 K. 20 f.

Megrendelhető A HÉT kiadóhivatalában.

Megjelent!

Kóbor Tamás regénye: **BUDAPEST.**

30 lnyvi tartalommal. Ára 4 kor. Megrendelhető A HÉT kiadóhivatalában.

Kurczk & Tsa
Photozinkografiai
műintézet
készíti a legjobb
minőségű
nyomatványhoz
Budapest, VIII. Szentkirályi-utca 13

Rőser János nyilvános nevelő- és tanintézete

BUDAPEST, VI. KERÜLET, ARADI-UTCZA 10. (RŐSER-HÁZ).

Ezen intézet **alapított 1853-ban.** — Eddigi tanulók száma **16135**; magában foglalja a **NEVELŐ-INTERNÁTUST**, melyben vidéki családok fiai teljes ellátást, felügyeletet és nevelést nyernek; a **FELSŐ KERESKEDELMI ISKOLÁT**, mely egyenrangú és egyenjogú a kereskedelmi akadémiákkal, záró bizonyítványai **egyévi katonai szolgálatra** jogosítanak; a **POLGÁRI ISKOLÁT**, mely egyenrangú és egyenrangú az állami és községi iskolákkal. — Növendékek felvétele szeptember 5-ig. — Tanácsos azonban a beiratást minél előbb eszközölni, mert az elmúlt évben sem adhattunk a később jelentkezőknek helyet. — Értesítést küld és felvilágosít **RŐSER JÁNOS, Budapest, VI., Aradi-utca 10.**

Egy csöpp
a zsebkendőre csepegtetve
elegendő, hogy több napra a
legfinomabb, természetes
frissen szakított
Rajna-Ibolyának
kellemes szagát visszaadja.
Egyedül valódi készítmény.
Mülhens Ferd.
4711. KÖLN,
cs. k. udvari szállító.
Minden finomabb illatszer-
üzletben kapható.

Fiók: BECS, IV. Heumühlgasse N° 3.

THE GRESHAM

életbiztosító-társaság Londonban.

Magyarországi fiók: **BUDAPESTEN, V. kerület, Ferencz József-tér 5—6. szám**
a társaság házában.

A társaság vagyona 1900. december 31-én kor. 184.387,703.—
Évi bevétel biztosítások és kamatból 1900. decz. 31-én > 31.190,563.—
Kifizetések, biztosítási és járadéki szerződések, valamint
visszvásárlások stb. után a társaság fennállása óta (1848) > 405.300,493.—
Az 1900. évben a társaság 5556 kötvényt állított ki > 50.898,267'42
összeg értékben. — Prospektusokkal és díjtáblázatokkal, melyek alapján a
társaság kötvényeket kiállít, továbbá ajánlatokkal, díjmentesen szolgál a
magyarországi- és a kelet fiókja Budapesten, valamint ennek ügynökei a fiók
minden nagyobb városában.

MAGYAR KIRÁLYI ÁLLAMVASUTAK IGAZGATÓSÁGA.

A Komáromból induló déli személyszállító tehervonatoknak Ó-Szöny, Tata-Tóváros-kert és Szőlős-Remetésegnél való megállása.

A Komáromból délelőtt 11 óra 58 perczkor Bánhidára induló 81. számú személyszállító tehervonat f. évi július hó 1-étől kezdve Ó-Szöny megállóhelyénél délután 12 óra 9 perczkor Tata-Tóváros-kert feltételes megállóhelyénél d. u. 1 ó. 11 p.-kor és Szőlős-Remetése feltételes megállóhelyénél délután 1 óra 20 perczkor utasok fel- és leszállása céljából feltélesen meg fog állni.

Budapest, 1902. évi június hó 20-án.

BEKÖTÉSI TÁBLÁK

A HÉT eddig megjelent
összes köteteihez
(egy évfolyam két kötet)
kötetenként 2 kor. 60 fil.
előleges beküldése után,
portómentesen kaphatók
A HÉT kiadóhivatalában
*** Budapest. ***
VIII., Rökk Szilárd-u. 18.

Miként lehet szép idomokhoz jutni?

A szép mell egyike a női szépség legelőkelőbb kelméinek s azzal a természet nem igen pazarkodik. — A hölgyek örömmel fogadják tudományt arról, hogy létezik egy teljesen ártalmatlan szer, mely a természetet gyöngéd módon kényszeríti, hogy ebben a tekintetben ne fukarkodjék. Ezen, a párisi előkelő hölgyvilágban előnyösen ismert szer a Ratic-féle PILULES ORIENTALES alkalmazása, mely a legelőkelőbb párisi orvosoktól ajánlva s tényleg bírják azon tulajdonságot, hogy a mellét fejlesztik, ruganyosságot elősegítik, a szöveteket erősítik, a válcsonatok kiszögelyesítését eltüntetik az által, hogy a mell idomainak általában teltséget kölcsönöznek. Hatása abban áll, hogy az ételek hízó alkatrészeit elősegítik s azok a mell környékén ülepednek le. Az egyszer elért eredmény minden külön kezelés nélkül megmarad.

A Ratic-féle PILULES ORIENTALES eltelt hatása folytán szép, üde arczbőrt és fiatal

kinézetet kölcsönöznek és az egész testet fiatalítják. — Minden természethez alkalmazkodnak, a fiatal, fejlődő leány épügy használhatja, mint a kifejezett asszony és semmi körülmény között nem ártalmas.

Törvényileg védett védjegy. A körülbelül 2 hónapig tartó gyógymóddal könnyen lehet alkalmazkodni a nélkül, hogy a megszokott életmódot a legcsekélyebben meg kellene változtatni. Ára egy doboznak, használati utasítással, 6 kor. 45 fill. (Sztéküldés bérmentve, titoktartás mellett.) Utánvétellel 6 kor. 75 fillér.

Ne fogadjunk el oly dobozt, a melyen nincsen az UNIO-védjegy s a mely a címken következő feliratot nem tartalmaz: **J. Partié Pharmacien, 5, Passage Verdeau, Paris.** Főraktár Magyarország és Ausztria részére: **TÖRÖK J. gyógyszer., Budapest, Király-utca 12.**

Mercur-bank

és váltó-üzlet részv.-társ.

BUDAPEST IV. ker., Váci-utca 37.
(Saját ház.)

ÉRTÉKPAPIROK

vétele és eladása
a napi árfolyam szerint.

KÖLCSÖNÖK

értékpapírokra a leg-
előnyösebb feltételek mellett. *****

**Takarék
befétek:**

4%

Vonatösszeköttetések

Budapest és a nevezetesebb hazai fürdők és gyógyhelyek között.

Magyarautatok: Az indulási és érkezési idők a középeurópai idő szerint vannak kitüntetve. — Az éjjeli idő esti 6⁰⁰ órától reggeli 5⁰⁰ perczig a perczeket jelző kisebb számjegyek által van kitüntetve. — A gyorsvonatok **vastagon** nyomtatott órászámokkal vannak jelölve. — Az expresszvonatok **vastagon** nyomtatott óra és perczszámmal vannak jelölve. — * Csak június 15-től szept. 15-ig bezárólag közlekedik. — † Csak minden hétfőn, illetve hétfői ünnep esetén reá következő kedden közlekedik. — = Csak július 1-től bezárólag augusztus 31-ig minden vasár- és ünnepnap előtti köznapon közlekedik. — X Csak június 1-től bezárólag szeptember 15-ig közlekedik. — ‡ Tövis és Predeal között csak június 1-től szeptember végéig közlekedik. — © Csak május és szeptember hónapokban közlekedik. + Csak június 1-től aug. 31-ig közlekedik. — ** Minden szerdán közlekedő Berlin—Budapest keleti expressz-vonat. — ~ Csak bezárólag szeptember 15-ig közlekedik.

Stubnya-fürdő, (vasuti állomás Stubnya-fürdő). Hatvan—Zólyomon át: Budapest k. p. u. ról ind. 7:30 9:35 **3:30** 5:20 11¹⁰, Stubnya-fürdőre érke. 1:24 7¹⁷ **9:58** 5⁰⁷ 11:00.

Szklénó, (vasuti állomás Geletnek-Szklénó). a) Garam-Berzenczén át: Budapest k. p. u. ról ind. 7:30 9:35 5:20, Geletnek-Szklénóra érke. 1:24 6⁰⁰ + 5¹⁰. b) Párkány-Nánán át: Budapest ny. p. u. ind. 6:00 7:20 2:15, Geletnek-Szklénóra érke. 2:24 + 2:24 + 10¹⁵.

Szliács, (vasuti állomás Szliács). Zólyomon át: Budapest keleti p. u. ról ind. 7:30 9:35 **3:30** 5:20 11¹⁰, Szliácsra érke. 12:27 5:29 8⁰⁷ 4⁰⁰ 9:00.

Szobráncz, (vasuti állomás Nagy-Mihály vagy Ungvár). a) Miskolcz—S.-A.-Ujhelyen át: Budapest k. p. u. ról indul 7:15 2:35 9⁴⁰, Nagy-Mihályra érkezik 3:28 10¹¹ 9:17. b) Miskolcz—Csapon át: Budapest k. p. u. ról ind. 7:15 8:50 2:35 9⁴⁰ Ungvárra érke. 3:47 7⁰⁰ 10⁴⁰ 11:36.

Szolyva-Hársfalva, (vasuti állomás Szolyva-Hársfalva). Miskolcz—Munkácsán át: Budapest k. p. u. ról ind. 2:35 9⁴⁰, Szolyva-Hársfalvára érke. 12¹⁰ 1:10.

Szováta, (vasuti állomás Sódvára). a) Kolozsváron át: Budapest keleti p. u. indul 8:30 5:45 Sódvára érke. 8:26 8⁰⁰ b) Aradon át: Budapest keleti p. u. ind. 8:10 2:15 10⁰⁰ Sódvára érkezik 8:26 8:26 8⁰⁰.

Tarcsa-fürdő, (vasuti állomás Felső-Eör). Győr—Szombathelyen át: Budapest keleti p. u. ról ind. 6:50 8:50 2:15 9⁰⁰, Felső-Eőrré érke. 5:45 5:45 9⁴⁵ 8:42.

Tátrai fürdők és pedig: **Tátra-Füred, Alsó-Tátra-Füred és Uj-Tátra-Füred,** (vasuti állomás Poprád-Felka). a) Kassán át: Budapest k. p. u. ról indul 7:15 7:35 2:35 8¹⁰ 10⁴⁰ Poprád-Felkára érke. 3:40 7⁴⁰ 12⁴⁰ 8:16 11:25 6:55. b) Ruttkán át: Budapest k. p. u. ról ind. 7:30 7:30 9:35 **3:30** 5:20 11¹⁰, Poprád-Felkára érkezik 4:50* 5:05 3¹⁰ 3¹⁰ 12:53 8⁰⁰ c) Zsolnán át: Budapest ny. p. u. ról ind. 7:20 7:20 9:25 6¹⁵ 10⁴⁰ Poprád-Felkára érke. 4:50* 5:05 3¹⁰ 8:05 12:53.

Tátra-Lomnicz, (vasuti állomás Tátra-Lomnicz). (A poprád-felka-tátra-lomniczi vonal csak június 15-étől szeptember 15-éig bezárólag van nyitva.) a) Kassa—Poprád-Felkán át: Budapest kel. p. u. ról indul 7:15 8¹⁰ 9⁴⁰ 10⁰⁰, Tátra-Lomniczra érkezik 5:55* 10:25* 2:00*. 7:55* b) Ruttkán—Poprád-Felkán át: Budapest k. p. u. ról indul 7:30 5:20, Tátra-Lomniczra érke. 5:55* 2:00*. c) Zsolna—Poprád-Felkán át: Budapest ny. p. u. ról ind. 7:20 6¹⁵ 10⁴⁰, Tátra-Lomniczra érke. 5:55* 10:25* 2:00*.

Teplicz, (vasuti állomás Tepla-Trencsén-Teplicz). Galántán át: Budapest ny. p. u. ról ind. 10⁰⁰* 7:20 9:25 6¹⁵ 10⁴⁰, Tepla-Trencsén-Tepliczre érke. 5:34** 12:04 5:59 10⁴⁰ 6:09.

Thurzó-Füred, (vasuti állomás Gölniczbánya). Kassa—Margitfalun át: Budapest kel. p. u. ról ind. 7:15 7:35 8¹⁰ 9⁴⁰ 10⁴⁰, Gölniczbányára érke. 3:20 7⁰⁴ 6:55 11:10 6:55.

Tusnád, (vasuti állomás Tusnád-fürdő). a) Kolozsvár—Brassó—Sepsi-Szt-Györgyön át: Budapest kel. p. u. ról ind. 8:30 9¹⁵, Tusnád-fürdőre érke. 1:04 6⁰⁰. b) Arad—Brassó—Sepsi-Szt-Györgyön át: Budapest k. p. u. ról ind. 8:10 2:15 2:15 ‡, Tusnád-fürdőre érke. 1:04 1:04 8:52.

Vihnye, (vasuti állomás Szénásfalva—Vihnye). a) Garam-Berzenczén át: Budapest kel. p. u. ról ind. 7:30 9:35 5:20, Szénásfalva-Vihnyére érke. 1:32 7¹⁰ + 5⁰⁰. b) Párkány-Nánán át: Budapest ny. p. u. ról ind. 6:00 7:20 2:15, Szénásfalva-Vihnyére érke. 2:17 + 2:17 + 10⁰⁰.

Vizakna-sósfürdő, (vasuti állomás Vizakna-fürdő). a) Kolozsvár—Kis-Kapuson át: Budapest k. p. u. ról ind. 8:30 9¹⁵, Vizakna-fürdőre érke. 3⁴⁰ 12:35. b) Arad—Tövis—Kis-Kapuson át: Budapest k. p. u. ról ind. 8:10 2:15 10⁰⁰, Vizakna-fürdőre érke. 3⁴⁰ 3⁴⁰ 8⁴¹.

Zajzon, (vasuti állomás Brassó). a) Kolozsváron át: Budapest kel. p. u. ról ind. 8:30 5:45 9¹⁵, Brassóra érke. 8:00 9⁰⁰ 2:09. b) Aradon át: Budapest k. p. u. ind. 8:10 2:15 2¹⁵ ‡ 10⁰⁰, Brassóra érke. 8:00 8:00 5⁰⁰ ‡ 9⁰⁰.

Ezen fürdőhelyek vasuti állomásaira Budapestról személyenként a következő menetdíjak fizetendők és pedig:

Budapest keleti pályaudvarról:

Bárcza, Borosznó-Szt.-András, Brassó, Eperjes, Medgyes, Técső, Szatmár-Németi, Vizakna-fürdő, Máramaros-Sziget, Kassa, Nagy-Bocsókó, Földvár, Maros-Vásárhely, Siklós-Vokány, Szolyva-Hársfalva, Liptó-Tepla, Lucsivna-fürdő, Poprád-Felka, Rózsahegy, Stubnya-fürdő, Gánóc, Igló, Lubotin—Lubló-fürdő, Rozsnyó, Ungvár, Margitfalva és Nagy-Mihály állomásokra gyorsv. I. o. 24 kor., II. o. 16 kor.; személyvonat I. oszt. 18 kor., II. oszt. 12 kor., III. oszt. 8 korona.

Bárczán Meczenzére, Margitfalun Szomolnok-hutára új menetjegyek váltandók.

Parádra Kis-Terennén át gyorsvonattal I. osztály 12 korona, II. oszt. 7 korona 90 fill.; személyvonattal I. oszt. 9 kor. 90 fill., II. oszt. 6 kor. 50 fill., III. oszt. 4 kor. 10 fill.

Sárbogárdra gyorsvonattal I. oszt. 9 kor., II. oszt. 6 kor.; személyvonattal I. oszt. 7 kor. 20 fill., II. oszt. 4 kor. 80 fill., III. oszt. 3 korona.

Csizre gyorsvonattal Füleken át I. oszt. 18 kor., II. oszt. 12 kor.; személyvonattal I. o. 14 kor. 40 fill., II. oszt. 9 kor. 60 fill., III. oszt. 6 kor.

Csorbatóra gyorsvonat I. oszt. 25 kor. 50 fill., II. oszt. 17 kor. 50 fill.; személyvonat I. oszt. 19 kor. 50 fill., II. oszt. 13 kor. 50 fill., III. oszt. 9 kor. 50 fill.

Bártfára gyorsvonattal I. oszt. 27 kor. 60 fill., II. oszt. 18 kor. 40 fill.; személyvonattal I. o. 21 kor. 60 fill., II. oszt. 14 kor. 40 fill., III. oszt. 9 kor. 50 fill.

Szliácsra gyorsvonattal I. oszt. 21 kor., II. oszt. 14 kor.; személyvonattal I. o. 16 kor. 20 fill., II. oszt. 10 kor. 80 fill., III. oszt. 7 kor.

Felső-Eőrré személyvonattal I. oszt. 21 kor. 60 fill., II. oszt. 15 kor., III. o. 9 kor. 80 f. Balf-fürdőre gyorsvonattal I. oszt. 18 kor., II. oszt. 12 kor.; személyvonattal I. oszt. 15 kor. 60 fill., II. oszt. 10 kor. 40 fill. III. oszt. 6 kor. 50 fill.

Szepes-Béla—Barlangligetre gyorsvonattal I. oszt. 26 kor., II. oszt. 17 kor. 20 fill.; személyvonattal I. oszt. 20 kor., II. oszt. 13 kor. 20 fill., III. oszt. 8 kor. 80 fill.

Sódvára Kolozsváron vagy Aradon át gyorsvonattal I. oszt. 32 kor. 40 fill. II. oszt. 21 kor. 60 fill.; személyvonattal I. oszt. 26 kor. 40 fill., II. oszt. 17 kor. 60 fill. III. oszt. 11 kor. 50 fillér.

Szász-Régenre gyorsvonattal I. oszt. 26 kor. 40 fill., II. oszt. 17 kor. 60 fill.; személyvonattal I. oszt. 20 kor. 40 fill., II. oszt. 13 kor. 60 fill., III. oszt. 9 kor.

Kovácsnára gyorsvonattal I. oszt. 30 kor., II. oszt. 19 kor. 60 fill.; személyvonattal I. oszt. 24 kor., II. oszt. 15 kor. 60 fill., III. oszt. 10 kor. 20 fill.

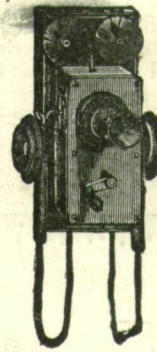
Szinver-Váraliára személyvonattal I. oszt. 21 kor., II. oszt. 14 kor., III. o. 9 kor. 80 f.

Deckert és Homolka

távíró-, távbeszélő-, villámhárító- és villamvilágítási berendezők

Gyár és iroda: VI. Izabella-utca 88. BUDAPESTEN Raktár: V., Dorottya-utca 8.

A magyar királyi államvasutak szállítói.

A hangosan szóló grafit-mikrofon

feltalálói és szabadalom tulajdonosai. Készít: telefonberendezéseket központtal v. körkapcsolással, elvállalja régi berendezéseknek s egyes készülékeknek alapos átalakítását, továbbá: villámhárítók, házi sürgönyök, tűz- és vízjelző berendezések készítését legjutányosabb árakon.

Telefon automatákkal kombinált váltóáramú önműködő berendezés jelzésadásra vasutak számára.

Árjegysékek, költségetések ingyen és bérmentve.

Több száz kiváló orvos ajánlja

KRISTÁLY ÁSVANYVÍZ

LEGYEN MINDENNAPI ITALOD!

Vidékre pontosan szállít a Lukácsfürdő-kutvállalat igazgatósága.

ERDÉLYI BUDAPEST, IV., Ujvilág-utca 2. Cs. és kir. udvari fenéképész. Kocsuth Lajos-utca sarkán.

FÉNYKÉPFELVÉTELEK izléses, művészies kivitelben. KÜLÖN OSZTÁLY KÜLSŐ, HÁZONKIVÜLI FÉNYKÉPFELVÉTELRE.

Mattoni-féle Erzsébet sósfürdő BUDAPEST — (BUDÁN). (Villamosvasuti állomás.)

Meglepő gyógyhatással bír különösen női bajokban, továbbá: alhasi és általános vérbőségben, verőczeri pangások esetén, máj- és lépajokban, aranyérben, stb. — Idény április 15-től szeptember végéig. 65 fürdőszoba. Számos, kellően berendezett, kényelmes vendégszoba. Vendéglő mérsékelt áru ételek- és italokkal.

Rendelő főorvos: **Dr. POLGÁR EMIL.**

Hirdetések felvételnek „A HÉT” kiadóhivatalában Budapest, VIII. ker., Röck Szilárd-utca 18. szám.

Ha őszül a haja, használja a „STELLA”-vizet, — HAIR REGENERATOR — mely nem fest, hanem a haj eredeti színét adja vissza. **ZOLTÁN BÉLA** 6 cs. és kir. fens. József főherczeg udv. szállítója gyógyszerárban: BUDAPEST, V., Sétatér-utca. (Szabadság-tér sarkán.)